

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE
Katolická teologická fakulta

Veronika Matysková

**BOŽÍ MILOSRDENSTVÍ – PRAMEN A VZOR
MILOSRDENSTVÍ SV. FAUSTYNY KOWALSKÉ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: ThLic. Pavel Vojtěch Kohut OCD

PRAHA 2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

Veronika Matysková

V Praze dne 21. dubna 2005

OBSAH

ÚVOD	4
1 POZNÁVÁNÍ SKUTEČNOSTI BOŽÍHO MILOSRDENSTVÍ	8
1.1 Nejsvětější Trojice jako východisko a počátek milosrdenství	8
1.2 Milosrdenství v díle stvoření	11
1.2.1 <i>Vznešenost lidské existence</i>	
1.2.2 <i>Otcovský vztah</i>	
1.3 Milosrdenství v díle vykoupení	16
1.3.1 <i>Vtělení Božího Syna</i>	
1.3.2 <i>Velikonoční tajemství</i>	
1.4 Eucharistie zdrojem milosrdenství	21
1.4.1 <i>Skutečná Kristova přítomnost</i>	
1.4.2 <i>Eucharistická adorace</i>	
1.4.3 <i>Vnitřní proměna</i>	
1.4.3 <i>Pramen síly</i>	
2 USKUTEČŇOVÁNÍ MILOSRDENSTVÍ JAKO ODPOVĚĎ NA MILOSRDENSTVÍ ZAKOUŠENÉ	28
2.1 Skutek milosrdenství	29
2.1.1 <i>Zájem o druhého člověka</i>	
2.1.2 <i>Sbližení</i>	
2.1.3 <i>Skutečná podpora potřebného</i>	
2.1.4 <i>Universální charakter</i>	
2.2 Milosrdenství uskutečňované slovem	36
2.2.1 <i>Pasivní rozměr</i>	
2.2.2 <i>Bratrské napomenutí</i>	
2.2.3 <i>Odpuštění</i>	
2.2.4 <i>Útěcha</i>	
2.3 Modlitba za milosrdenství	44
2.3.1 <i>Odpověď na obdržený dar</i>	
2.3.2 <i>Trojiční rozměr</i>	
2.3.3 <i>Podmíněnost láskou</i>	
2.3.4 <i>Předmět modlitby</i>	
2.3.5 <i>Podmět modlitby</i>	

2.4 Prokazování milosrdenství utrpením	50
2.4.1 <i>Smysl utrpení</i>	
2.4.2 <i>Fyzické utrpení</i>	
2.4.3 <i>Psychické utrpení</i>	
2.4.4 <i>Pramen světla a síly</i>	
2.4.5 <i>Utrpení spojené s vnitřním očišťováním</i>	
5.5 Zaměření na milosrdenství vůči zbloudilým duším	57
2.5.1 <i>Vzor v posláni Krista</i>	
2.5.2 <i>Jednota v Kristu</i>	
2.5.3 <i>Charisma Kongregace</i>	
3 POSLÁNÍ APOŠTOKY BOŽÍHO MILOSRDENSTVÍ	65
3.1 Obsah poslání	65
3.1.1 <i>Inspirace</i>	
3.1.2 <i>Hlásání</i>	
3.1.2 <i>Zapisování</i>	
3.2 Obraz milosrdného Ježíše	71
3.2.1 <i>Zjevení</i>	
3.2.2 <i>Biblický kontext</i>	
3.2.3 <i>Jednotlivé prvky obrazu</i>	
3.2.4 <i>Přísliby spojené s úctou</i>	
3.3 Svátek Milosrdenství	76
3.3.1 <i>Zjevení</i>	
3.3.2 <i>Den slavení</i>	
3.3.3 <i>Způsob slavení</i>	
3.3.4 <i>Přísliby spojené s oslavou svátku</i>	
3.4 Korunka k Božímu milosrdenství	83
3.4.1 <i>Zjevení</i>	
3.4.2 <i>Teologická analýza</i>	
3.4.3 <i>Přísliby spojené s modlitbou</i>	
ZÁVĚR	91
ANOTACE	93
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	94
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	97

ÚVOD

Svatou Faustynu Kowalskou označil papež Jan Pavel II. Božím darem pro dnešní dobu. Důvod spatřuje v napjaté politické a hospodářské situaci ve světě, plodící se lhostejnost, spory a nenávisť mezi lidmi. Člověk, který je vystaven tváří v tvář rozmanitým projevům zla a nenávisti, potřebuje odkrýt cestu upevňující vztah člověka s Bohem a přispívajících k bratrské solidaritě mezi lidmi.¹ Svatá sestra Faustyna je v tomto směru skutečným darem, neboť ve svědectví jejího života nacházíme vzor, který nás vede ke stále lepšímu poznávání pravé tváře Boha a pravé tváře bližních. Neobyčejným způsobem pronikala do tajemství Boha, zakoušela jeho milosrdný pohled a zároveň si byla vědoma, že člověk Boží milosrdenství nejen přijímá a zkouší, ale je zároveň i povolán k tomu, aby milosrdenství „používal“ ve vztahu k ostatním. Kontemplace Boží lásky se jeví pro dnešního člověka a lidstvo nezbytnou podmínkou k překonávání krize myšlení, k odpovídání na výzvy všech možných potřeb, zejména požadavku chránit důstojnost každého lidského tvora.

Aktuální situace v církvi a společnosti, která potřebuje solidní bázi k rozvinutí solidarity a schopnosti odpouštět, se pro mne stala směrodatnou při volbě tématu diplomové práce: „Boží milosrdenství – pramen a vzor milosrdenství svaté Faustyny Kowalské“. Ježíš řekl sestře Faustyně: „Lidstvo nenajde pokoje, dokud se s důvěrou neobrátil k mému milosrdenství“ (Dn 300). Jestliže upozorníme na skutečnost, kterou vyjádřil Jan Pavel II. slovy: „V nejtěžších situacích církevních dějin vždy stáli u počátku obnovy světci“,² pak představuje svatá Faustyna a její poselství most na cestě k třetímu tisíciletí.³

Zatímco tradiční teologie pojímá milosrdenství jako jednu z mnoha ctností, která nachází synonyma v pojmech dobrota, slitování, mírnost, soucit, svatá Faustyna činí milosrdenství svým celoživotním stylem. Jedná se o postoj k druhému člověku utvářený přesvědčením: Jestliže člověk zakouší milosrdenství od Boha, má jej také prokazovat druhým lidem.

¹ Srv. Homilie Jana Pavla II. při svatořečení svaté Faustyny 30. dubna 2000, in BERGADANO, Elena, *Faustyna Kowalská*, Praha 2004, s. 12-13.

² JAN PAVEL II. Apoštolská exhortace *Christifideles laici*, 16, s. 28.

³ Srv. Homilie Jana Pavla II. při svatořečení svaté Faustyny 30. dubna 2000, in BERGADANO, Elena, *Faustyna Kowalská*, Praha 2004, s. 13.

Cílem této práce je postihu vztahu mezi Božím a lidským milosrdenstvím v duchovním životě svaté sestry Faustyny. Pozornost je věnována tomu, jak svěřice Boží milosrdenství poznávala, zakoušela a následně ztělesňovala ve vztahu k druhým. Poznání čerpala především z nadpřirozených zjevení a vnitřních vnuknutí, ovlivněných omezenou znalostí Písma a teologie, jakou jí poskytovala řehoní formace. Na základě tohoto poznání vznikly její výpovědi zapsané v Deníčku. Tyto výpovědi jsou v práci použity v konfrontaci s dalšími biblickými údaji, učením magisteria a texty sekundární literatury. Pomocí nich jsou popsány jednotlivé charakteristické rysy spirituality milosrdenství svaté Faustyny, kterými byla naznačena její cesta proměny k obrazu a podobě Boží milosrdné tváře.

Hlavním pramenem, ze kterého bylo při zpracování tématu čerpáno, je výše zmíněné autorské dílo svaté Faustyny: *Deníček*. Dále *Písmo svaté Starého i Nového zákona, dokumenty II. vatikánského koncilu*, především *Lumen gentium a Gaudium et spes* a dogmatické výroky koncilů.

Jednotlivé etapy ztělesňování vzoru Božího milosrdenství v životě svěřice tvoří strukturu práce, odpovídají jejímu základnímu dělení do třech kapitol. První část se věnuje charakteristice Božího milosrdenství a především způsobům jeho zjevení. Jedině prostřednictvím zjevení se totiž tato Boží vlastnost stává přístupnou lidskému poznání. Výpovědi svaté Faustyny zde potvrzují skutečnost přítomnosti milosrdenství v samé podstatě Boha, který je zjevován jako Trojice. Odtud její poznání pramení. Následně je v této kapitole popsáno odkrývání milosrdenství v nezištné lásce Stvořitele k tvorům a především k člověku v díle stvoření. Vrchol zjevení nachází svěřice v souladu s učením církve ve vtělení Božího Syna a v díle vykoupění, které z lásky k člověku uskutečnil. V neposlední řadě je mezi prameny poznávání počítána i Eucharistie, neboť ona zpřítomňuje vrcholný projev Božího milosrdenství spočívající v spásitelné oběti i samotného jejího původce.

Druhá část prezentuje konkrétní způsoby uskutečnění milosrdenství v životě svaté Faustyny. Jako první je popsáno uskutečňování milosrdného skutku, který se jeví jako proces prvotního zájmu o člověka následně sblížení se s ním. Po té dochází ke skutečné podpoře potřebujícího. Dále je uvedeno milosrdenství prokazované v oblasti verbální, jednak jeho aspekt negativní: vyhýbání se pomluvám, kritice a nepotřebné posuzování a jednak z pohledu pozitivního je to: bratrském napomenutí, odpuštění a poskytnutí útěchy. Na třetím místě je uveden nejsnáze uskutečnitelný a základní projev lidského milosrdenství spočívající v modlitbě. Charakteristickým rysem

spirituality svaté Faustyny je cesta utrpení, jako nástroj k realizaci milosrdenství. Sebeobětování Krista se pro ni stalo inspirací k plodnému snášení fyzické i duševní bolesti jako účasti na jeho spasitelné oběti k záchraně duší.

Třetí část diplomové práce seznamuje s obsahem zvláštního apoštolátu milosrdenství, který Ježíš svěřil svaté Faustyně. Toto poslání spočívá v hlásání odvážné pravdy o Bohu bohatém milosrdenstvím, v zapisování všeho, co dal Ježíš své apoštolce poznat v soukromých zjeveních. Dále jsou v této kapitole popsány „nové“ způsoby úcty k Božímu milosrdenství: Obraz milosrdného Ježíše, svátek Božího milosrdenství a modlitba korunky. U každé z nich je představeno jejich zjevení, teologický kontext a přísliby. Ačkoli jejich specifická forma přináší jistou novost, jsou pevně zakotveny na věroučných základech a spojeny se svátostnou praxí.

Ačkoli je těžiště práce položeno na zdůrazňování souvislostí mezi milosrdenstvím Boha a jeho ztělesňováním v životě jedné světice, nelze zapomínat, že právě takovéto osoby církev předkládá jako vzory k následování po nejbezpečnější cestě v tomto proměnlivém světě (srv. LG 50). Tehdy se obsah práce stává zároveň výzvou pro každého z nás.

1 POZNÁVÁNÍ SKUTEČNOSTI BOŽÍHO MILOSRDENSTVÍ

Spiritualita milosrdenství vyžaduje na prvním místě poznání pravdy o milosrdenství Boha, které je pramenem veškerého milosrdenství lidského, neboť jedině Bůh je dobrý (srv. Lk 18,19). Systematická teologie definuje pojem Božího milosrdenství jako vlastnost v konání „ad extra“, čili navenek. Bůh se obrací se k lidem, kteří jsou v zajetí zla fyzického, ale především mravního.⁴ Svátý Tomáš Akvinský popisuje Boží milosrdenství jako odvěkou dokonalost Stvořitele, Vykupitele a Posvětitelce ve vztahu ke stvoření a především k člověku, jehož vyzdvihuje z bídy a doplňuje jeho nedostatky.⁵

Milosrdenství však není pouhým vnějším projevem postoje Boha vůči člověku. Je to Boží vlastnost, která náleží k podstatě Boha. Cesta poznávání milosrdenství věčně přítomného v Bohu však vede skrze jeho zjevení v díle a především ve všem, co hlásal a konal Ježíš Kristus, zjevení neviditelného Boha (srv. J 1,18).

Svatá Faustyna Kowalská ve svém poznávání Boží vlastnosti milosrdenství pronikla až k jeho prameni a počátku, který odkryla v tajemství Nejsvětější Trojice. Neustálá činnost v nitru božské Trojice se ze své přirozenosti přelévá na stvoření a stává se poznatelným. Stvořitelství Boha, ve kterém byli povoláni tvorové a především člověka k bytí, můžeme zařadit mezi další prameny poznání Božího milosrdenství v životě svaté Faustyny. Nejbližší a nejkonkrétnější pro ni bylo milosrdenství Boha zjevené ve vtělení Ježíše Krista a vykoupení, které uskutečnil svou obětí na kříži. Jelikož je tato oběť trvale zpřítomňována v Eucharistii, chápe rovněž tuto svátost jako projev nekonečné lásky a milosrdenství Boha k člověku.

1.1 Nejsvětější Trojice jako východisko a počátek milosrdenství

Často je Bůh představován jako bytost zcela vzdálená člověku a jemu naprosto nedostupná. Zjevení Boha v Ježíši Kristu se s touto představou naprosto neshoduje. Kristus zjevuje Boha osobního. Jeho podstatou je společenství osob: Otce, Syna

⁴ Srv. *W szkole miłosierdzia świętej Siostry Faustyny*, Kraków 2004, s. 24.

⁵ Srv. Sv. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Suma teologiczna w srócie*, dz. Cyt., I, z. 21, a. 3.

a Ducha svatého, které se sobě navzájem darují. Žádná z božských osob neexistuje sama pro sebe, ale pro zbylé dvě. Jen tak zůstává každá osoba sama sebou. Trojice je tajemstvím víry v nejvlastnějším slova smyslu, jedno „z tajemství skrytých v Bohu, které nelze poznat, není-li zjeveno Bohem“ (DS 3015). Jedině zjevení dává poznat tajemství Boží trojičnosti, ve kterém se nachází východisko a počátek milosrdenství. Musíme si však být vědomi, že i po jeho zjevení zůstává ve své podstatě stvořenému rozumu nepochopitelné.

V Trojici je možné odkrývat pramen Božího milosrdenství jedině na základě jejího zjevování v Božím díle, především ve spasitelné Kristově lásce (Dn 1007). To neznamena, že se Trojice stala pramenem milosrdenství teprve uskutečněním díla *ad extra*. „Bůh je Trojicí osob věčně a zcela nezávisle na procesu vtělení a zjevení, Bůh se nestává Trojicí díky procesům v dějinách spásy“.⁶ Trojici však poznáváme jedině prostřednictvím toho, co se odehrálo v dějinách spásy. Naše znalost imanentní Trojice je tedy ve všem podmíněna Trojicí ekonomickou.

Ve Starém zákoně se tajemství Trojice rýsuje jako otevřené k odhalení: Bůh je absolutní tajemství, jež však přesto v dějinách jedná s praotci. Toto odhalující sebezjevování se však děje především „slovem“, v němž je přítomen Bůh a v „Duchu“, který umožňuje porozumění tomuto „slovu“. Avšak pokud ještě nedošlo k dějinně nepředstížitelnému sebezjevení Boha v Ježíši Kristu a v Duchu, bylo by zjevení Trojice projevem skutečnosti, jež se v dějinné oblasti člověka ještě nevyskytla.⁷

V Novém zákoně, kde Bůh znamená vždy jednajícího Boha Starého zákona, Otce Ježíšova, je dosvědčeno božství Ježíše Krista. V něm je přítomna plnost Ducha (Lk 4,18), odpuštění (Mk 2,1-12 a par.), vláda nad zákonem daným od Boha ve Starém zákoně (Mk 2,23), nepřekonatelná blízkost Bohu (Mt 11,25; J 10,30), Boží přítomnost (J 8,58; 11,25). Obdobně zná Nový zákon božství Ducha svatého, který jako Duch Boží představuje zcela plnost spásy (Lk 4,18; Tit 3,5n). Přesto nejsou Syn a Duch jako sama přítomnost Boží jednoduše totožní s tím, kterého zjevují. Zůstávají ve vztahu k němu, jsou od něj vyslaní a mají každý svůj vlastní „vztah“ k Otci (J 1-18; 15,26). Nový zákon, i když rozhodně trvá na jediném Bohu, ví, že v něm samém existuje trojitost: Bůh, Syn a Duch svatý, kteří se ve svém rozdílném spasitelném jednání navzájem odlišují a přesto jsou si rovni tak, že Syna a Ducha nelze považovat za pouhé nižší tvůrčí „síly“ působení Božího ve světě (srv. Mt 28,19; 2 Kor 13,13). Zároveň však

⁶ POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Praha 2002, s. 173.

⁷ Srv. RAHNER, Karl, VORGRIMLER, Herbert, *Teologický slovník*, Praha 1996, s. 373.

v Novém zákoně nechybí místa poukazující na onu rozdílnost, kterou obsahuje dogma církve. V novozákonní mluvě je zřejmým, že konkrétní Ježíš je pro nás samotnou Boží přítomností mezi námi, a přesto není Otcem, a tato rozdílnost není zdůvodněna pouze lidskou skutečností Ježíšovou Ducha zakoušíme jako Boží sebedarování, avšak tak, že Duch při tom umožňuje zakoušet neobsažitelnost Boha bez počátku, tedy Otce.

Učitelství úřad církve nauku o Trojici shrnuje v tvrzení, že Bůh je jeden ve třech osobách, jež jsou jednou božskou přirozeností, mají jedno Boží bytí, jednu Boží podstatu (srv. DS 73. 112. 800). Proto jsou shodně věčné a shodně všemohoucí (srv. DS 44. 188. 526).

Tyto tři osoby se reálně od sebe odlišují (DS 1330n). Osoby žijí v neustálém dynamické pohybu k sobě. Řehoř Naziánský popsal charakter tohoto pohybu: Nezrozený Otec má věčné vlastnictví nezbytné božské podstaty. Syn existuje skrze věčné sdílení božské podstaty, čili „plození“ Otcem. Duch svatý není plozený, ale vychází z Otce a Syna zároveň jediným „vydechováním“. Vyplynají z toho čtyři typy vztahů: Otec rodí Syna, Syn je zrozen z Otce, Otec a Syn vydechují Ducha, Duch je vydechován Otcem a Synem. Těmto vztahům odpovídají tři propriety: otcovství, synovství, pasivní vydechování.⁸ Na základě popisu nitrobožských vztahů je možné potvrdit, že láska přelévající se mezi osobami zajišťuje osobní odlišnost. Zároveň těchto vztazích dochází k perichorezi neboli k vzájemnému pronikání osob poukazující na jediné bytí. Tento pojem chce říci, že nejvnitřnější a nejhlubší podstatou Boha je tedy láska.

Na učení kapadockých otců navázal Svatý Augustin. K popisu nitrobožských vztahů použil aristotelický pojem kategorie, který rozlišuje substanci a akcidenty. Bůh je nepochybně bytím v sobě, tedy absolutní podstatou. Nemohou mu být připisovány akcidenty, jelikož by tak podléhal změně. Avšak Bible představuje Boha jako Otce, Syna a Ducha. Z výše uvedeného důvodu to nemohou být vlastnosti přiřazené božské substanci. Jsou však něčím skutečným, co se v Bohu od sebe vzájemně odlišuje. Otec není Synem. Syn není ani Otcem, ani Duchem. Před Augustinem se otevřela jediná možná filosofická cesta vyjasnění pomocí kategorie vztahů. Podle ní je Božská substance společenstvím tří osob. Osoba je při tom vyjádřena vztahem k jiné osobě, která k ní stojí v jistém vztahu.⁹

⁸ Srv. BREUNING, Wilhelm, *Nauka o Bogu*, in *Podręcznik Teologii dogmatycznej*, Kraków, 1999, s. 164.

⁹ Srv. tamtéž, s. 171-172.

Sestra Faustyna pronikala do tajemství trojjediného Boha čistě na základě mystických zkušeností. Velmi výstižně je v Deníčku popsala: „Můj rozum byl podivuhodně osvícen v poznání [Boží] podstaty, dovolil mi nahlédnout do svého vnitřního života. V duchu jsem viděla tři Božské osoby, ale jejich podstata je jedna, on je sám, jeden jediný, ale ve třech osobách, ani není jedna z nich větší nebo menší, není rozdíl ani v kráse nebo ve svatosti, neboť jsou jedno. Jsou jedno, naprosto jedno. K tomuto poznání mě vytrhla jeho láska a spojila mě se sebou. Když jsem byla spojena s jednou, byla jsem také spojena s druhou i třetí tak, že když se spojujeme s jednou, tím samým se spojujeme s těmi dvěma osobami stejně tak jako s jednou. Jejich vůle je jedna, jeden Bůh, třebaže ve třech osobách. Když se duši udílí jedna ze tří osob, je mocí té jediné vůle spojena se třemi Osobami a je zalita štěstím, které tryská z Nejsvětější Trojice“ (Dn 911).

Každá z osob si zachovává svou odlišnost a zároveň s druhými dvěma tvoří nerozlučitelnou jednotu. V lidském životě tento stav představuje předmět touhy, je to cíl, ke kterému člověk neustále směřuje. V Bohu se jedná o stav věčného naplňování. Otec je Otcem v úkonu sebedarování Synovi a Syn v úkonu totální lásky k Otci existuje jako Syn. Ztělesněním jejich vzájemného sdílení je Duch svatý.¹⁰ Sebedarování v Trojici je tak úplné a dokonalé, že udílené dobro nese tutéž přirozenost jako jednotlivé Osoby. Mezi nimi nedochází k žádnému rozdělení, nýbrž trvá nerozdílná jednotu. Tato pravda má hluboké biblické základy, jak o tom vypovídají texty: „Na počátku bylo Slovo, to slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. V něm byl život“ (J 1, 1.4); „Syn nemůže sám od sebe činit nic než to, co vidí činit Otce. Vždyť Otec miluje Syna a ukazuje mu všechno, co sám činí. Jako Otec má život sám v sobě, tak dal i Synovi, aby měl život sám v sobě“ (J 5, 19-20.26); „Tak jako mě zná Otec a já znám Otce“ (J 10, 15); „Přímluvce, Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, ten vás naučí všemu“ (J 14, 26). S těmito biblickými texty velmi úzce souvisí mnohé výpovědi svaté Faustyny: „Poznala jsem zřetelněji než kdy jindy tři Božské osoby: Otce, Syna a Ducha svatého. Avšak jejich podstata je jedna a také jsou si rovny a mají stejný majestát. Má duše se stýká s těmito Třemi, ale slovy to nedokážu vyjádřit, avšak duše tomu dobře rozumí. Každý, kdo je spojen s jednou z těch tří osob, je tím spojen s celou Nejsvětější Trojicí, neboť jejich jednotu je nedělitelná“ (Dn 472; srv. Dn 1020. 1073. 1439).

¹⁰ Srv. SOPOČKO, Michal, *Miłosierdzie Boga w dziełach Jęgo*, Londyn, 1958, s.18.

Neustálá činnost v nitru božské Trojice se ze své přirozenosti přelévá na stvoření a zahrnuje ho láskou. Tak to pojímala i svatá Faustyna: „Štěstí, které tryská z Nejsvětější Trojice, obšťastňuje vše, co je stvořeno, tryská život, který oživuje a dává všechen život, který v něm má svůj počátek“ (Dn 911). Odhalením podstaty vzájemných božských vztahů, kterou tvoří láska, přispělo k tomu, že se stal trojjediný Bůh člověku bližší. Bůh je jako láska poznatelný, přičemž vrcholný projev jeho lásky nacházíme ve zjevení Ježíše Krista v Duchu svatém.

1.2 Milosrdenství v díle stvoření

Bůh stvořil svět svým Slovem (srv. 2 Kor 4,6) a tak povolal nicotu k bytí (srv. Řím 4,17). Nejdokonalejším z toho, co Bůh svým stvořitelským úkonem povolal k bytí, je člověk. K jeho stvoření došlo zcela svobodným úkonem Boží lásky. Tím o sobě Bůh vydává svědectví a nechává se poznat. Boží stvořitelský úkon podává přesvědčivé svědectví o milosrdné lásce k člověku povoláném z nicoty.

1.2.1 *Vznešenost lidské existence*

Stvořením světa a člověka vydal Bůh první a všeobecné svědectví o své všemohoucí lásce a milosrdenství, které je základem „všech spásonosných Božích plánů“, „počátkem dějin spásy“, které vrcholí v Kristu.¹¹ Kristovo tajemství je naopak rozhodujícím světlem pro tajemství stvoření: zjevuje cíl, kvůli němuž Bůh na počátku stvořil nebe i zemi (srv. Gn 1,1). Ačkoli je možné s jistotou poznat existenci Boha Stvořitele skrze jeho díla ve světle lidského rozumu (DS 3026), je postupně zjevováno tajemství jeho stvořitelské lásky izraelskému národu a vrcholí v Kristu. Původcem veškeré existence je trojjediný Bůh, který povolává z nebytí k bytí. „Existuje jen jeden Bůh (...) On je Otec, je Bůh, je Stvořitel, je Původce a je Uspořadatel. Učinil všechny věci sám od sebe, totiž svým slovem a svou moudrostí“, skrze Syna a Ducha, která jsou

¹¹ KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné katechetické direktorium*, Praha 1994, 51.

jakoby „jeho ruce“.¹² Vzájemné sebedarování, které je vlastní Nejsvětější Trojici, se ve své lásce přelévá na stvoření.

Stvoření, jehož vrcholem je člověk, neučinil Bůh z důvodu své vnitřní potřeby, nutnosti, nebo náhody. Člověk pochází ze svobodné vůle Boha, který chtěl, aby se tvorové podíleli na jeho bytí, na jeho moudrosti a na jeho štěstí (srv. KKC 295). Tento sklon Boha k obdarovávání vyjádřila autorka Deníčku: „Bože, jenž jsi štěstím sám v sobě a nepotřebuješ k tomu štěstí žádné tvory, vždyť sám v sobě jsi plností lásky, ale ze svého bezedného milosrdenství povoláváš k bytí tvory a dáváš jim úděl na svém věčném štěstí a na svém věčném vnitřním Božím životě, jímž žiješ, jeden Bůh ve třech osobách. Třebaže jsi je, Pane, obdařil tak štědře leskem krásy a lásky, přesto nic neubylo z tvé plnosti, ó Bože, a také Ti jejich krása a láska nic nepřidala, neboť ty sám v sobě jsi všechno“ (Dn 1741). Na jiném místě uvádí Ježíšova slova, která zaslechla ve svém nitru: „Jsem Pán ve svém bytí a neznám příkazy ani potřeby. Povolávám-li k bytí tvory, je to propast mého milosrdenství“ (Dn 85).

Stvoření je projevem nezištnosti Boha vyplývající z jeho přirozenosti. Ačkoli je „On sám původcem veškeré skutečnosti, která pochází z moci jeho stvořitelského Slova“, zároveň je mu „toto stvoření drahé, protože ho On sám chtěl a On sám také „učinil““.¹³ Na základě toho je možné tvrdit, že Bůh stvořil člověka z lásky. O této pohnutce k úkonu stvoření svatá Faustyna napsala: „Bože, jenž jsi ze svého milosrdenství ráčil povolát z nicoty k bytí lidstvo. Vůbec jsme ti ke tvému štěstí nebyli potřební, ale Ty, Pane, se chceš rozdělit o vlastní štěstí s námi“ (Dn 1743).

U Boha je tedy veškeré konání v čase úkonem jeho nekonečného milosrdenství. Bůh, který je láskou, se nemůže nedarovat jiným. Toto udílení se druhým, jenž vyplývá z jeho přirozenosti, se nazývá milosrdenstvím. Proto jsou Boží láska a milosrdenství neodlučitelně spojeny, jak dokonale vyjádřila sestra Faustyna pomocí obrazu květu: „Milosrdenství je květem lásky, Bůh je láska a milosrdenství je jeho skutkem, v lásce má počátek, v milosrdenství se projevuje“ (Dn 651); „Láska Boží je květ, milosrdenství ovoce“ (Dn 949). Milosrdenství tedy vyrůstá z lásky a láska se projevuje milosrdenstvím. Na základě tohoto tvrzení je možné popsat milosrdenství Boha jako čin jeho nekonečné a odvěké lásky.¹⁴

¹² Sv. IRENEJ Z LYONU, *Adversus haereses*, 2, 30, 9 a 4, 20, 1.

¹³ BENEDIKT XVI., encyklika *Deus caritas est*, 9, s. 17.

¹⁴ WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 127 n.

Svatá Faustyna svým porovnáním vyvyšuje milosrdenství nad ostatní Boží vlastnosti. V tomto chápání ji rovněž utvrzují Ježíšova slova: „Řekni, že milosrdenství je největší Boží vlastností. Všechna díla mých rukou jsou korunována milosrdenstvím“ (Dn 301). Milosrdenství chápané ve smyslu filosoficko-teologickém je dokonalostí Boží přirozenosti a tak je zcela rovné všem ostatním dokonalostem. Pokud jej však chápeme ve smyslu účinkovém, sledujeme, že jeho skutky převyšují ostatní díla. Proto ho můžeme nazývat „největším“. ¹⁵ Tato argumentace vyrůstá z učení svatého Tomáše, který objasňuje: „Děje se tak proto, že pozvedat, darovat je znamením velikosti. Jestliže se jedná o někoho, kdo je podřízen většímu, není milosrdenství jeho největší vlastností. U člověka tedy milosrdenství největší není. Největší je láska, protože ta slouží spojení s Bohem. Skutečná velikost člověka spočívá v sjednocení s Bohem a s Bohem sjednocuje láska. V případě Boha však neexistuje nikdo výše postavený, nemůže se tedy vznést výše. Největším je pro něho ‚pozvedat‘ a tím je možné nazývat milosrdenství největší Boží vlastností“. ¹⁶

Lidská existence i její charakter je výlučně dílem milosrdného Boha, který učinil člověka ke svému obrazu a podobě (srv. Gn 1, 26) a povznesl ho nad všechno ostatní stvoření. Již ve Starém zákoně opěvoval Žalmista vznešenost lidské přirozenosti: „Co je člověk, že na něho pamatuješ, syn člověka, že se ho ujímáš? Jen maličko jsi ho omezil, že není roven Bohu, korunuješ ho slávou a důstojností“ (Ž 8,5.6). Na vznešenou důstojnost poukazuje také konstituce II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes*. Zdůrazňuje, že velikost lidské důstojnosti se projevuje teprve ve vztahu ke Stvořiteli: „Člověk se nemýlí, když si o sobě myslí, že převyšuje hmotnou skutečnost, a když se nepovažuje za pouhou část přírody nebo za bezejmennou jednotku lidské společnosti. Tím, co má ve svém nitru, převyšuje vesmír věcí; do těchto hlubin se vrací, když vstupuje do svého srdce, kde ho očekává Bůh, který zkoumá srdce, a kde on sám před Bohem rozhoduje o svém osudu. Není tedy obětí klamného zdání vyvěrajícího z přírodních nebo společenských daností, nýbrž právě naopak se dobírá hluboké pravdy, když uznává, že má duchovou a nesmrtelnou duši“ (GS 14). Tím, že je člověk obrazem milujícího Boha (srv. Dn 106), není možné ho zredukovat na pouhou věc.

Člověk je nositelem vznešené důstojnosti rovněž z titulu Božího dítěte, který mu Bůh udělil, když mu dal účast na svém vnitřním životě. Tento stav povýšení

¹⁵ Srv. RÓŻYCKI, Ignacy, *Zasadnicze rysy nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*, Kraków 1984, s. 9-10.

¹⁶ Sv. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa theologiae*, I,q. 21, a. 4, in WEJMAN, Henryk, *Współpraca człowieka z miłosiernym Bogiem*, Kraków 2001, s. 17.

zařazuje jak svatá Faustyna, tak P. Sopoćko do kategorie Božího milosrdenství. Apoštolka milosrdenství píše v Deníčku: „Štědře jsi je [stvoření] obdaroval v řádu přirozeném i milostí. Avšak jako by to Tvé dobrotě nestačilo. Ty nám, Pane, ve svém milosrdenství dáváš věčný život. Připouštíš nás do svého věčného štěstí a dáváš nám účast na svém vnitřním životě a děláš to jen ze svého milosrdenství“ (Dn 1743). P. Sopoćko se ve svém díle vyjádřil: „Ještě větší milosrdenství nám Bůh prokázal. Nejenže stvořil člověka k Božímu obrazu a podobě, obdaroval ho rozumem, ale navíc mu daroval milostí posvěcující. V ní se člověk stává Božím dítětem, dědicem štěstí a Božího království, spoludědicem jediného Syna Božího“.¹⁷ Toto učení v jisté míře souzní s myšlenkou dogmatické konstituce o církvi: „Věčný Otec podle zcela svobodného a tajemného záměru své moudrosti a dobroty stvořil celý svět a rozhodl se povznést lidi k účasti na božském životě“ (LG 2).

1.2.2 *Otcovský vztah*

Úkonem stvoření a povýšení člověka se Bůh ukázal nejen jako Stvořitel a Pán, ale především jako milosrdný Otec. Tvůrčím úkonem povolává člověka nejen k bytí, ale i utvoření vztahu se svým Tvůrcem (srv. GS 24). Toto povolání bylo samozřejmě člověku zjeveno v Ježíši Kristu. Pouze v něm, jako v dokonalém Bohu a dokonalém člověku, je možné odkrýt a pochopit tajemství osvojeného dětství spočívající v tajemství Božího otcovství. Po té, co sestra Faustyna v jisté chvíli odkryla pravdu o svém postoji Božího dítěte, zapěla Bohu oslavný hymnus: „Nesmírná Boží dobrota, která nad námi bdíš na každém kroku, buď neustále čest Tvému milosrdenství, že ses nestal bratrem andělů, ale lidí. Všechnu svou důvěru máme v Tobě, náš prvorozený Bratře, Ježíši Kriste, skutečný Bože a skutečný člověče. Srdce se mi chvěje radostí, když vidím, jak je Bůh k nám, ubohým a nevděčným lidem, tak dobrý a jako důkaz své lásky nám dává nesmírný dar sám sebe v osobě svého Syna“ (Dn 1584).

Vřelý vztah k nebeskému Otci byl v životě sestry Faustyny utvářen postojem dětské důvěry. Prožívání duchovního dětství sestra Faustyna přirovnávala k postoji dítěte, které nejdražší otec nosí „v náručí“ a poskytuje mu tak pocit bezpečí a radosti

¹⁷ SOPOĆKO, Michal, *Milosierdzie Boga w dziełach Jego*, I., Londyn, 1958, s. 25.

(srv. Dn 629). Na první straně duchovních vzpomínek umístila autorka Deníčku svůj celoživotní program:

„A tak s důvěrou v milosrdenství tvé,
Jak malé dítě jdu životem,
A denně ti obětuji srdce své,
Jež pro tvou větší slávu plane“ (Dn 2).

Úkonem stvoření se vytvořil mezi Bohem a člověkem přirozený a nerozlučný vztah, který je vztahem milosrdné lásky Stvořitele a stvoření. V chápání sestry Faustyny je tento vztah tak pevný, že dokonce přerůstá hloubku spojení matky s dítětem ukrytým ve vlastním těle (srv. Dn 1076). Toto přirovnání je skryté v hebrejském pojmu *rechem* označující ženskou dělohu a zároveň jeho množný tvar *rachamím* znamená milosrdenství. Podobně řecky *splanchnisthai* čili milosrdenství označuje v singuláru *splanchna* útroby, vnitřnosti. V Deníčku pro vztah Stvořitele a stvoření používá autorka také pojem „mateřská láska“, který má svůj základ v Písmu (srv. Iz 49, 14-16). Vyjadřuje onu hlubokou a bezpodmínečnou milosrdnou lásku Boha Otce k člověku neporovnatelně přerůstající lásku pozemské matky ke svému dítěti (srv. Dn 1073).

Zvláštním projevem tohoto přirozeného pouta je neustálá Boží péče o člověka. Tak jako nemůže pozemský otec přestat být otcem svému dítěti, tak ani Bůh Otec se nemůže zřici svého otcovství vůči člověku. Vyplývá to z jeho přirozenosti, bytosti věrné sobě samému (srv. Tm 2, 13). Na tento rozměr milosrdenství výrazně poukázal Jan Pavel II. v encyklice *Dives in misericordia*. Poukázal na to, že taková věrnost vůči sobě samému je známým rysem starozákonního *chesed* (DM 6). Bůh je milosrdný k člověku, jelikož je věrný své odvěké lásce, ve které člověka stvořil. Na jiném místě encykliky uvádí, že „ze své povahy láska vylučuje nenávisť a přání něčeho špatného vůči tomu, čemu jednou sama sebe darovala“ (DM 4). Tedy z důvodu rodičovského vztahu na sebe Bůh bere povinnost chránit lidské bytí a je zárukou jeho pravého uskutečnění. Jelikož člověk nemá bytí sám ze sebe, nebude nikdy schopný v pravém slova smyslu existovat a uskutečňovat se, pokud se odloučí od Boha, který ho neustále v bytí udržuje. Tento vztah závislosti dokonale vyjádřila sestra Faustyna: „Avšak naprosto všechno, co je, je na Pánu závislé a je udržované jeho všemohoucností“ (Dn 1315). Jestliže je tedy Bůh pramenem bytí člověka, nemůže nebýt i cílem života a naplněním jeho snah.

Člověk je sám v sobě darem, jelikož je ve svém bytí neustále Bohem obdarováván. Je darovaný až tak dalece, že nemůže sám sobě nic přivlastnit. Apoštol

Pavel připomíná: „Máš něco, co bys nebyl dostal? A když jsi to dostal, proč se chlubiš, jako bys to nebyl dostal“ (1 Kor 4, 7). Jedinou správnou odpovědí člověka na tuto zkušenost musí být neustálá vděčnost Stvořiteli. Jejím projevem je uznání vlastního postavení vůči němu. Na této rovině se milosrdenství jeví jako odhalení a vědomé uznání pravdy o své závislosti na Bohu Stvořiteli a Otci a jednání podle přirozených zásad, které vedou ke správnému způsobu bytí a rozvoje člověka.¹⁸

Ačkoli v souladu s učením církve považovala svatá Faustyna stvoření za úkon vlastní celé Trojici, oslavovala v tomto díle především nebeského Otce jako pramen, ze kterého milosrdenství vytrysklo: „Milosrdenství Boží, tryskající z lůna Otce Tobě důvěřuji. Milosrdenství Boží, největší z vlastností Božích Tobě důvěřuji. Milosrdenství Boží, tajemství nepostižitelné Tobě důvěřuji. Milosrdenství Boží, prameni, tryskající z tajemství Nejsvětější Trojice Tobě důvěřuji. Milosrdenství Boží, neproniknutelné rozumu lidskému i andělskému Tobě důvěřuji.

Milosrdenství Boží, z něhož pramení všechen život a štěstí Tobě důvěřuji.

Milosrdenství Boží, převyšující nebesa. Milosrdenství Boží, zdroji zázraků a divů.

Milosrdenství Boží, objímající celý vesmír“ (Dn 949).

Vrchol sebedarování Boha Otce člověku spatřovala svatá Faustyna v úkonu seslání Božího Syna pro spásu člověka. Toto její chápání se odrazilo v modlitbě: „Bože velikého milosrdenství, jenž jsi nám ráčil poslat svého jednorozenného Syna jako největší důkaz bezmezní lásky a milosrdenství, neodmítáš hříšníky, ale i jim jsi ze svého neproniknutelného milosrdenství otevřel poklad, z něhož mohou hojně čerpat, nejen ospravedlnění, ale veškerou svatost, k jaké jen může duše dospět. Otče velikého milosrdenství toužím po tom, aby se všechna srdce s důvěrou obrátila k Tvému nekonečnému milosrdenství (Dn 1122).

1.3 Milosrdenství v díle vykoupění

Bůh je nekonečně dobrý a všechna jeho díla jsou dobrá. Avšak zneužitím svobody, kterou Bůh daroval stvořeným osobám, došlo v dějinách člověka k zpřítomnění hříchu. Bůh nepřestal milovat stvoření ani tehdy, když bylo zatíženo hříchem, ale poslal na svět svého jediného Syna. Vtělení Syna a jeho výkupná oběť je

¹⁸ Srv. SŁOMKA, Walerian, *Wolność i zniewolenie*, Lublin 1993, s. 21.

zjevením fascinující, nepochopitelné, a ze strany člověka naprosto nezasloužené Boží lásky k člověku a k celému stvoření (srv. J 3,16). V Kristu dosáhlo zjevení Božího milosrdenství svého vrcholu.

1.3.1 *Vtělení Božího Syna*

Bůh ve své milosrdné lásce povolal člověka k bytí a obdaroval ho svobodou a schopností milovat. Člověk však tento dar svobody zneužil a způsobil tak přerušení přátelského vztahu s Bohem. Pastorační konstituce o církvi říká: „Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti. Na samém počátku dějin však zneužil z návodu Zlého své svobody, povstal proti Bohu a zatoužil dosáhnout svého cíle mimo Boha“ (GS 13). Důsledkem této nevěrnosti člověk ztratil milost posvěcující a všechny dary s ní spojené (srv. KKC 416-418), byl postaven tváří tvář skutečnosti smrti, vůči které zůstal naprosto bezradný. Po hříchu se ukázala situace člověka jako nesmírně obtížná. Sám se nedokázal uvolnit od způsobené viny a trestu.¹⁹ Napravení narušeného řádu nebylo v jeho přirozených silách. Vysvobození mohlo přijít pouze od Boha a ten byl vázán zároveň svou spravedlností.

Bůh k osudu člověka nezůstal lhostejný. Na požadavek spravedlnosti odpověděl darem svého jednorozeného Syna. „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna“ (J 3, 16). Slovo se stalo tělem, aby nás spasilo tím, že nás smíří s Bohem, neboť Bůh si nás zamiloval „a poslal svého Syna jako smírnou oběť za naše hříchy“ (1J 4,10). Tento biblický výrok přijala sestra Fautyna jako základ k chápání velikosti Božího milosrdenství zjeveného vtělením druhé božské osoby. Sama napsala: „Milosrdný Bože, (...) z lásky k nám přijímáš tělo“ (Dn 1746).

Církev přejímá výraz svatého Jana a nazývá „vtělením“ skutečnost, že Boží Syn vzal na sebe lidskou přirozenost, aby v ní uskutečnil naši spásu (srv. KKC 461). V listě Židům je tajemství vtělení vyjádřeno slovy: „A tak Kristus, když přicházel na svět, řekl: ‚Dary ani oběti jsi nechtěl, ale připravils mi tělo. V celopalech a v obětech za hřích jsi neměl zálibu. Proto jsem řekl: Tady jsem, abych plnil, Bože, tvou vůli‘“ (Žid 10,5-7). Protože se náš Pán stal člověkem, aby plnil vůli Otce, i sebemenší rysy tajemství Ježíšova života ukazují Boží lásku k nám.

¹⁹ JAN PAVEL II., posynodální apoštolská adhortace *Reconciliatio et paenitentia*, 16, s. 40-41.

Vtělení je naprosto svobodným úkonem. Neexistuje žádný rozumný důvod, pro to, aby se Boží Syn vtělil, protože mu to nepřináší nic pozitivního a příjemného. Jediným motivem je láska (J 3,16) která nehledá sebe sama, ale dává svůj život za druhé (srv. J 15,13).²⁰ Bůh nemiluje svého tvora proto, že by jej k němu přitahovala nějaká hodnota, nýbrž naprosto nezištně a svobodně.

Kristus na sebe při vtělení přijal všechna omezení lidské přirozenosti jako projev solidarity s člověkem, jak vyjádřil apoštol Pavel: „Způsobem bytí byl roven Bohu a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí“ (Flp 2, 6-7). Svobodná Boží láska na sebe vtělením přijala zranitelnost. V Janově evangeliu je tato zranitelnost obsažena ve slově *sarx* označující tělo (srv. J 1,14) a především jeho křehkost, slabost, zranitelnost. Tím Boží Syn zjevuje nesmírný rozsah Božího milosrdenství k člověku. V Ježíši Kristu se totiž spojením a trvalou jednotou lidské přirozenosti s božskou osobou Logu stala tato skutečnost sebevypovědí Slova Božího (srv. DS 252-263).²¹ Hypostatické spojení dvou přirozeností v Kristu umožnilo Boží vlastnosti zviditelnit. Do okamžiku vtělení bylo milosrdenství spojené pouze s božskou přirozeností Ježíše Krista. Po přijetí lidské přirozenosti se milosrdenství dokonalým způsobem uskutečnilo i v ní. Proto je možné Krista označit pojmem „Vtělené milosrdenství“ jak to činila svatá Faustyna Kowalská (srv. Dn 1745).

Bůh se tedy vtělil proto, abychom poznali Boží lásku, neboť: „V tom se ukázala Boží láska k nám, že Bůh poslal na svět svého jediného Syna, abychom skrze něho měli život“ (1 J 4,9). Slovo se stalo tělem, abychom měli „účast na božské přirozenosti“ (2 P 1,4). Svatý Irenej píše: „Vždyť to je důvod, proč se Slovo stalo člověkem a Boží Syn synem člověka: aby se člověk stal Božím Synem tím, že vstoupí do společenství se Slovem a dostane tak božské synovství“.²²

Motivace i způsob vtělení Božího Syna svědčí o bezbřehém milosrdenství Boha, který nejen člověka za porušení práva neodmítl, ale osvobodil ho z viny a navrátil mu důstojnost Božího synovství. Sestra Faustyna byla oslněna hloubku a rozsahem Božího milosrdenství, které převyšuje rovinu odpuštění. Modlila se: „Bože, (...) člověk ve zkoušce neobstál; mohl bys ho potrestat jako anděly věčným zavržením, ale tu se projevilo Tvé milosrdenství a Tvé nitro bylo pohnuto velikou lítostí a přislíbil jsi sám

²⁰ POSPÍŠIL, C. V., *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Praha 2002, s. 171.

²¹ Srv. RAHNER, Karl, VORGRIMLER, Herbert, *Teologický slovník*, Praha 1996, s. 104.

²² Sv. IRENEJ Z LYONU, *Adversus haereses*, 3, 19, 1.

napravit naši spásu. Člověka jsi po pádu nezatratil, ale ve svém milosrdenství jsi mu odpustil, odpustil jsi božsky, to znamená nejen žeš mu odpustil vinu, ale dal jsi mu veškerou milost“ (Dn 1743. 1745). V důsledku toho člověk dosahuje ospravedlnění nikoli na základě skutků, ale vírou v Ježíše Krista a milostí. V Ježíši Kristu se pokřtěným dostává podíl na vnitřním Božím životě (srv. J 14,2n; Kol 3,3).

1.3.2 *Velikonoční tajemství*

Tím, že se Ježíš sjednotil ve svém lidském srdci s Otcovou láskou k lidem, „projevil jim lásku až do krajnosti“ (J 13,1), protože „nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí život“ (J 15,13). V utrpení a ve smrti se tak stalo Ježíšovo lidství svobodným a dokonalým nástrojem božské lásky, která chce, aby všichni lidé byli spaseni. Ježíš totiž svobodně přijal své utrpení a smrt z lásky ke svému Otci a k lidem, které chce Otec spasit: „Nikdo mi život nemůže vzít, ale já ho dávám sám od sebe“ (J 10,18). Plný rozsah Božího milosrdenství zjevil Kristus ve velikonočním tajemství.

Ježíšovo utrpení smrt a zmrtvýchvstání dávají poznat podstatu jeho života a poslání, jež úzce souvisí s existencí a určením člověka. Spasitel chtěl být věrný solidaritě s člověkem až do konce, tedy až do smrti. Proto přijal na sebe lidskou ubohost a utrpení. Nebyl vystaven utrpení jako nutnosti, ale ve své lásce učinil utrpení druhého jakoby svým vlastním. Ježíšův postoj vůči lidské bídě pojala svatá Faustyna v modlitbě: „Bože, jenž jsi jediným slovem mohl spasit tisíce světů, jediný Ježíšův povzdech by učinil Tvé spravedlnosti zadost, ale Ty, ó Ježíši, jsi pro nás podstoupil tak strašné utrpení z čisté lásky. Spravedlnost tvého Otce by byla odprošena jediným Tvým povzdechem, a všechny Tvé oběti jsou výhradně dílem tvého milosrdenství a nepochopitelné lásky“ (Dn 1747). Tento výňatek z její modlitby je zaměřen nejen na zdůraznění Kristovy solidarity s člověkem, ale poukazuje především na všechny elementy jeho utrpení z pohledu neohrazeného Božího milosrdenství vůči k člověku.

Ve Spasitelově utrpení se zjevuje zároveň jeho božství i lidství. Jako jednorozený syn Otce na sebe přijal lidské tělo se vším, co je mu vlastní, tedy i s bolestí a smrtí. Zůstal věrný sobě samému i své lásce k člověku a přijal na sebe důsledky hříchu a smrti. Ježíš nás všechny miloval za svého života i ve své agonii a smrti a vydal se za každého z nás, „protože on mě miloval a za mě se obětoval“ (Gal 2,20). „Miloval nás

všechny svým lidským srdcem. Proto Ježíšovo božské Srdce, pro naše hříchy a k naší spáse probodené, neustále miluje věčného Otce a všechny lidi bez výjimky“ (DS 3924).

Křížová oběť Spasitele odhaluje na jedné straně rozsah a sílu zla a na druhé straně neproniknutelné a neohraničené milosrdenství Boha, který přijímá utrpení a smrt jedná-li se o dobro člověka.²³ Jan Pavel II. v encyklice O milosrdenství uvádí: „Kristův kříž, na kterém Syn, soupodstatný s Otcem, Bohu podal plné zadostiučinění spravedlnosti, je zásadním zjevením milosrdenství nebo spíš lásky, která se střetává s tím, co je samotným kořenem zla v lidské historii, totiž s hříchem a smrtí“ (DM 8). V této oběti je zachováno právo spravedlnosti i lásky. To, co člověk obdržel při svém stvoření a co bylo hříchem narušeno, nyní Bůh napravil činem milosrdenství, obětí svého Syna. V téže encyklice čteme: „V Kristově utrpení a smrti, v tom, že Otec vlastního Syna neušetřil, ale kvůli nám s ním jednal jako s největším hříšníkem, nachází svůj výraz absolutní spravedlnost, protože Kristus snáší utrpení a smrt kvůli hříchům lidského rodu. Je to vlastně ‚nadbytek‘ spravedlnosti, neboť hříchy člověka jsou vyvažovány obětí Bohočlověka. Spravedlnost tohoto druhu, která je zajisté spravedlností ‚podle Božích měřítek‘, se rodí pouze z lásky, a to výslovně z lásky mezi Otcem a Synem, a všechny své plody přináší rovněž v lásce“ (DM 7). Takovéto pojetí vztahu spravedlnosti a lásky si osvojila i svatá Faustyna. Napsala: „Všechno mi říká o jeho milosrdenství, dokonce i sama Boží spravedlnost mi říká o jeho bezedném milosrdenství, neboť spravedlnost vyplývá z lásky“ (Dn 651; srv. Dn 1572). Oběť kříže se rodí výhradně z lásky k člověku v díle jeho záchrany.

S velikonočním tajemstvím je neoddělitelně spojené Ježíšovo zmrtvýchvstání, neboť „to, že Kristus třetího dne vstal z mrtvých, je konečným znamením mesiášského poslání, znamením, které završuje zjevení milosrdné lásky ve světě spoutaném zlem. Současně je to znamení zvěstující nová nebesa a novou zemi“ (DM 8). Zmrtvýchvstání je logickým důsledkem Božího práva, podle kterého je vítězství na straně lásky. Kristus byl ve svém zmrtvýchvstání obdarován milosrdenstvím, tedy Otcovou láskou silnější než hřích a smrt. Tak Spasitel odkrývá plnost soucitné a něžné lásky ke každé lidské bídě a dává smysl každému lidskému úsilí a utrpení spojenému s povoláním s uskutečnění podle Božího úradku. Zmrtvýchvstání Krista je tedy oslavou za jeho bezmeznou poslušnost (srv. Sk 2, 36). Stává se znamením a nástrojem Božího

²³ WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 55.

milosrdenství, které nedokáže omezit žádná lidská slabost.²⁴ V Deníčku pojala autorka aspekt smrti a zmrtvýchvstání jako znamení milosrdné Boží lásky neodděleně. Zmrtvýchvstání chápe jako samozřejmou součást spasitelného díla, je projevem Boží péče o člověka. Znamením Božího milosrdenství zjeveného člověku v smrti a zmrtvýchvstání Krista je pro sestru Faustynu Ježíšův probodnutý bok jako symbol pramene otevřeného člověku (srv. Dn 1190. 1520).

1.4 Eucharistie zdrojem milosrdenství

Eucharistie patří mezi nejvýznamnější prameny v poznávání tajemství Božího milosrdenství v životě svaté Faustyny. V této svátosti totiž Kristus udílí nejen svou milost, ale především dává sám sebe (srv. KKC 1324). Jeho utrpení, smrt a zmrtvýchvstání Krista, které se v památce Eucharistie zpřítomňují (srv. DS 1743), představují vrcholné zjevení Božího milosrdenství k člověku.

1.4.1 *Skutečná Kristova přítomnost*

Ačkoli je Boží Syn přítomen ve své církvi mnoha způsoby: „Ve svém slově, v modlitbě církve, tam, kde jsou dva nebo tři shromážděni v jeho jménu, v chudých, nemocných, ve věznicích“ (KKC 1373), je způsob jeho přítomnosti pod eucharistickými způsoby jedinečný. „V Nejsvětější svátosti oltářní je obsaženo opravdu, skutečně a podstatně tělo a krev našeho Pána Ježíše Krista“ (KKC 1374).

Nejvýraznějším aspektem eucharistické úcty sestry Faustyny byl nezvykle živý, intimní a důvěryplný kontakt s Ježíšem, který se ve Svátosti oltářní daruje člověku. Osobní setkání s Kristem a každým účastníkem eucharistického slavení patří k podstatě této svátosti. Jejím cílem je navázání osobního kontaktu a životního spojení se Spasitelem (srv. KKC 1129). Autorka Deníčku uvádí, že víra v reálnou přítomnost Krista v podobě konsekrovaného chleba naplňovala její srdce od dětství: „Od raného mládí mě k sobě Pán Ježíš přitáhl v Nejsvětější svátosti“ (Dn 1404). Tehdy měla Helena

²⁴ WEJMAN, Henryk, *Tajemnica Bożego miłosierdzia w myśli teologicznej ks. Michała Sopoćki*, in: *Wrocławskie Przegląd Teologiczny* 2, Wrocław 1997, s. 114.

Kowalská sedm let. V osobním dialogu před vystavenou Nejsvětější svátostí ji Ježíš pozval na cestu dokonalejšího způsobu života. Eucharistickou úctou se její vztah s Mistrem neustále prohluboval a vyplňoval každou chvíli dne (srv. Dn 1404). Samotnému přijímání Eucharistie sestra Faustyna přisuzovala centrální místo v životě. Napsala: „Nejslavnostnější okamžik mého života je, když přistupuji ke svatému přijímání. Každé svaté přijímání dychtivě očekávám a za každé svaté přijímání děkuji Nejsvětější Trojici“ (Dn 1804).

Prožívání neobvyklé Ježíšovy blízkosti v Eucharistii uvádělo sestru Faustynu do rozpaků v důsledku vědomí vlastní ubohosti a nepatrnosti. Tuto propast mezi Bohem a člověkem vyrovnává nekonečné Boží milosrdenství. Ježíš o tom svou apoštolku poučil: „Povznáším tě k sobě ne proto, že bych tě potřeboval, ale obdarovávám tě milostí sjednocení z pouhého milosrdenství“ (Dn 1576). Tak se Eucharistie stala pro světici nevyčerpatelnou studnicí milosrdenství.

Dokonalé proniknutí a osvojení si tajemství Kristovy reálné přítomnosti v Eucharistii můžeme u svaté Faustyny konstatovat na základě jejích tvrzení: „Ježíš ukrytý v hostii je mi vším“ (Dn 1037). Vším, to znamená jediným „Důvěrníkem“, kterému je možné všechno svěřit (Dn 504), věrným „Přítelem“, vždycky přítomným, vysvobozujícím z pocitu osamocení (Dn 877). Ježíš skrytý v hostii byl pro ni „Matkou“, ke které je možné přijít se svými radostmi i těžkostmi: „Ježíši, Hostie živá, ty jsi mi matkou, ty jsi mi vším. S prostotou a láskou, s vírou a důvěrou budu k tobě přicházet, Ježíši. O všechno se s tebou budu dělit, jako dítě s milující matkou o radosti i utrpení zkrátka o všechno“ (Dn 230). Eucharistický Ježíš byl pro svou učednici především Mistrem, který ji učil správně žít (srv. Dn 82). Chtěla být neustále pod Ježíšovým vedením jakoby v noviciátu, neboť tam se cítila bezpečně a prožívala svátostnou Ježíšovu blízkost. Potvrzuje to slovy: „Ježíši, jak jsem ráda, žes mě sám přitáhl a přijal do svého noviciátu do svatostánku“ (Dn 228). Svatostánek chápe jako fyzické místo setkání, rozhovoru, před svatostánkem je možné se modlit, na svatostánek zaklepat, svatostánek symbolizuje také její ukrytý duchovní charakter vztahu k Ježíši: „On je můj Mistr, na vše se ho ptám, všechno mu říkám. Od okamžiku, kdy jsem opustila noviciát, jsem se uzavřela do svatostánku s Ježíšem, mým Mistrem“ (Dn 704).

Prožívání reálné přítomnosti Krista v Eucharistii mělo v životě světice charakter sjednocení s Bohem, touhy zcela se v něm zanořit. To ji vedlo až k mystickému sjednocení s Ježíšem, kde víra nepotřebovala být podpírána rozumovým poznáním ani slovním vysvětlováním, ale stávala se bezprostřední intuicí vnímající

Boha. Sama se cítila být svatostánkem, ve kterém Bůh neustále přebývá. Svou zkušenost popsala: „V duši zůstává živá a vnímatelná Boží přítomnost, toto vědomí mě noří do hluboké usebranosti bez jakéhokoliv úsilí z mé strany . Mé srdce je živým svatostánkem, v němž je přechovávána živá hostie. Nikdy jsem Boha nehledala kdesi daleko, nýbrž ve vlastním nitru; obcuji se svým Bohem v hlubinách vlastního bytí“ (Dn 1302). „Ach, jak se raduji, že jsem tvým příbytkem, Pane, mé srdce je svatyní, ve které ustavičně přebýváš“ (Dn 1392). V Eucharistii se světice setkávala tváří v tvář s Bohem, který kraloval přímo ve vyšší části její osoby, čili v duši (srv. Dn 1473).

I když sestra Faustyna nesměřovala k poznání charakteru Boží přítomnosti v Eucharistii intelektem a smysly, dobře ho poznávala a správně rozuměla. Nejčastěji nebyla schopná své mystické poznání ze své podstaty ani vyjádřit. V Deníčku napsala: „To, co prožívá duše, která se setká tváří v tvář s Pánem, nikdo nepopsal a nepopíše“ (Dn 691). Ze zápisů v Deníčku víme, že více viděla, než popisovala, více cítila, než rozuměla. O tomto stavu se vyjádřila: „Často v době mše svaté vidím v duši Pána, cítím jeho přítomnost, která mnou naskrz proniká. Pociťuji jeho božský pohled, hodně s ním mluvím bez jediného slova“ (Dn 411).

1.4.2 *Eucharistická adorace*

Nejhlouběji pronikalo poznání reálné Ježíšovy přítomnosti v Eucharistii do života apoštolky milosrdenství při eucharistické adoraci. Bez ní si neuměla přestavit jediný den (srv. Dn 147).

„Po konsekraci jsou tělo a krev Páně v Eucharistii trvale přítomny“, definuje tridentský koncil (DS 1654). Kristova eucharistická přítomnost začíná ve chvíli proměňování a „trvá tak dlouho, dokud způsoby, vytvářející svátostné znamení, zůstávají neporušeny“ (DS 1657). Z tohoto tvrzení vyplývá, že v uchovávané Eucharistii je tedy přítomen celý Kristus, Bůh a člověk skutečně, reálně a podstatně tak jako ve chvíli proměňování, proto tedy „smí a mají být uctívány kultem bohopocty“ (DS 1656). Římský misál ve svém úvodu porovnává úctu kaněním ve chvíli proměňování a při adoraci: „Podivuhodné tajemství skutečné přítomnosti Páně pod eucharistickými způsoby se prohlašuje nejen slovy proměňování při mši svaté, kdy se

Kristus stal přítomný, ale i liturgickým úkonem vzdávání nejvyšší úcty a klanění, proto se křesťanský lid vybízí, aby tuto svátost klaněním uctíval²⁵.

Modlitba adorace byla v duchovním životě svaté sestry Faustyny nevyčerpatelným zdrojem poznání a prožívání Ježíšovy blízkosti. Během adorace, stejně jako při mši svaté, zakoušela přítomnost Boha, který ji naskrz pronikal (srv. Dn 135).

Eucharistická adorace byla základním duchovním cvičením sestry Faustyny od prvních dní pobytu v klášteře až po poslední dny života. Řeholní pravidla vybízela, aby sestry každý den navštěvovaly se zbožností Nejsvětější svátost tolikrát, kolikrát je denní řád, nebo osobní zbožnost s dovolením přestavené, k nohám Pána Ježíše dovedou.²⁶ Apoštolka milosrdenství se pravidelně účastnila pobožností spojených s výstavem Nejsvětější svátosti a požehnáním určených celému společenství sester a zároveň využívala každou volnou chvíli k osobní návštěvě svátostného Spasitele. I při nedostatku času si dokázala vyhradit chvíli na krátké adorace během dne. Předsevzala si: „Nenechám se strhnout vírem práce tak, abych zapoměla na Boha. Všechny volné chvíle strávím u nohou Mistra ukrytého v Nejsvětější svátosti“ (Dn 82). Chvilky trávené před svatostánkem pro ni byly naplněny osobním rozhovorem s Bohem (srv. Dn 88. 669). Do kaple přicházela za Ježíšem, kterého zde nacházela skutečně přítomného. Jemu samotnému předkládala pocity osamocení, potřeby útěchy a pomoci v běžných potřebách, při návštěvách eucharistického Ježíše čerpala veškerou svou sílu (srv. Dn 1404).

Modlitba před Nejsvětější svátostí byla pro sestru Faustynu zvláštním okamžikem setkání s Bohem v období zkoušky víry. Tehdy prožívala takové adorace, při nichž se v jejím nitru rozhostila poušť a boj s pokušeními. Projevovala velký stesk po Bohu, po sjednocení s ním. Neschopnost rozjímání v ní působila vyprahlosti, přesto však trvala na modlitbě (Dn 471. 526). Jen díky pevné víře se v takovýchto chvílích obracela slovy modlitby k Ježíši. Popisuje: „Když jsem byla tak strašně sevřena tím utrpením, vešla jsem do kaple a řekla z hloubi duše tato slova: „Ježíši, dělej se mnou, co se ti líbí. Já tě budu velebit všude. A ať se ve mně stane zcela tvá vůle, ó Pane a Bože můj, a já budu oslavovat tvé nekonečné milosrdenství““ (Dn 78).

Nejednou si při čtvrtěčních večerních adoracích Ježíš stěžoval na lhostejnost a nevděčnost mnoha duší, které k němu nepřicházejí (srv. Dn 367). Svoji apoštolku

²⁵ *Římský misál, Úvod 3*, Praha 1983, s.14.

²⁶ Srv. *Konstytucje Sióstr Zgromadzenia N. M. P. Miłosierdzia*, Warszawa 1930, s.68.

vyzval: „Alespoň ty ke mně přicházej co nejčastěji a ber ty milosti, které oni nechtějí přijmout“ (Dn 367).

1.4.3 *Vnitřní proměna*

Setkání s živým Kristem přítomným ve svátosti Eucharistie neprobíhá, aniž by nezanechalo trvalé následky v duchovním životě. Mezi přijímajícími Eucharistií a Božím Synem totiž nastává spojení, které působí ve svém důsledku svátostnou proměnu, čili „zbožštění“ věřících (srv. KKC 1129).

Ačkoli sestra Faustyna postrádala teologické vzdělání, byla si této pravdy vědoma. K Ježíši se obrátila slovy: „Nejsladší Ježíši, rozpal mou lásku k sobě a proměň mě v sebe, zbožšti mě, aby Ti mé skutky byly milé, ať to učiní moc svatého přijímání, které denně přijímám. Jak velice si přeji být zcela přeměněna v tebe, Pane“ (Dn 1289). Každý kdo přijímá eucharistický pokrm vystavuje se jeho přetvářejícímu působení. O této proměně je možné říci, že se člověk stává tím, co požívá. Zatímco tělesný pokrm se proměňuje v toho, kdo jí, v Eucharistii je to naopak. Ježíš proměňuje v sebe toho, kdo se živí jeho tělem a stále víc ho k sobě připodobňuje. Božský život proniká toho, kdo přijímá eucharistický pokrm tak, že začíná žít z Krista (srv. J 6,57). Tvrdíme-li, že si nás Ježíš při svatém přijímání přizpůsobuje, znamená to, že připodobňuje naše city svým citům, naše touhy svým touhám náš způsob myšlení svému. Působí, abychom měli „v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš“ (Flp 2,5).²⁷

Přetvářející moc Eucharistie má vést především ke zdokonalování lásky, jak uvádí Katechismus katolické církve: „Věřící, (...) živeni pokrmem věčného života v Eucharistii, (...) jsou schopni stále víc a stále lépe okoušet poklady božského života a rozvíjet se až k dosažení dokonalosti lásky“ (KKC 1212). Každodenní život probíhá v okolnostech, které mají spíše vliv na oslabení lásky. Eucharistie naopak tuto lásku rozvíjí a posiluje (srv. KKC 1394; Dn 1447). Sestra Faustyna tuto skutečnost konstatovala slovy určenými Ježíši: „Dnes už je to snazší, ale kdybys sám v mé duši nezapaloval tu lásku, nedokázala bych v ní vytrvat. Působí to tvá eucharistická láska, která mě každodenně zapaluje (Dn 1769).

²⁷ CANTALAMESSA, Raniero, *Eucharistie – naše posvěcení*, Kostelní Vydří 1997, s. 30.

Světice přisuzovala veškerou vnitřní proměnu na cestě k dokonalosti právě působení Eucharistie. Zapsala: „Všechno, co je ve mně dobré, způsobilo svaté přijímání, jemu vděčím za všechno. Cítím, že mě ten svatý oheň zcela proměnil“ (Dn 1392). Cítila, že účinek této svátosti přerůstá schopnost našeho vnímání: „Jak veliké tajemství v nás působí svaté přijímání, poznáme to teprve na věčnosti“ (Dn 840).

Vnitřní proměna postupně vedla sestru Faustynu k osvojení „Kristova smýšlení“ a proměně celoživotního postoje. Prosila: „Toužím se celá proměnit ve tvé milosrdenství a být tvým živým odleskem, Pane“ (Dn 163). Plně se odevzdala Božím působení, aby s ním byla „jeden duch“ (srv. 1 Kor 6, 17). Vědomí o přetvářejícím účinku Eucharistie vedla světici k usilovné prosbě: „Zbožšti mě, aby Ti mé skutky byly milé, ať to učiní moc svatého přijímání, které denně přijímám. Jak velice si přeji být zcela přeměněna v tebe, Pane“ (Dn 1289).

Apoštolka milosrdenství si byla rovněž vědoma, že jen díky milosti plynoucí z Eucharistie je uschopněna k vnějším aktivitám. Svátost vnímala tedy nejen jako nezbytné slunce, které dává světlo (srv. Dn 147), ale v ní také nacházela doplnění svých nedostatků (srv. Dn 392) a uschopnění k uskutečňování toho, co po ní Bůh požadoval (srv. Dn 91. 1037). Věděla, že nejprve je potřeba být blízko Boha, přijmout ho do sebe, stát se jím, aby ho mohla dávat druhým: „Toužím stát se Ježíšem, abych se mohla zcela odevzdat duším. Bez Ježíše bych se k duším nepřiblížila, vždyť vím, čím sama o sobě jsem. Pohlcuji do sebe Boha, abych ho dala duším“ (Dn 193). Okamžik setkání s Ježíšem při svatém přijímání se životě sestry Faustyny prodlužoval na celodenní prožívání jeho přítomnosti tak, aby Ježíši mohl skrze ni pronikat k druhým (Dn 486). Božský Mistr, kterému určila centrální místo v duchovním životě, je tedy správcem všech jejích vnějších aktivit. V Deničku zapsala: „Po svatém přijímání, kdy jsem Ježíše uvedla do srdce, řekla jsem mu: ‚Lásko má, kraluj v nejskrytějších místech mého srdce, tam, kde povstávají mé nejskrytější myšlenky, kam máš jen ty sám, Pane, do té nejhlubší svatyně přístup, kam se lidské myšlení není schopné dostat. Ty sám tam přebývej a ať všechno, co dělám navenek, je od tebe‘“ (Dn 1721).

1.4.4 *Pramen síly*

Tak jako má tělesný pokrm své specifické místo v životě člověka, tak je i duchovní pokrm, Eucharistie, nezbytný pro doplnění slábnoucích duchovních sil (srv.

KKC 139). V plnění každodenních povinností a především ve chvílích vyčerpání nacházela sestra Faustyna v eucharistickém pokrmu pramen síly. Uvádí: „Vidím, že jsem tak slabá, že kdyby nebylo svatého přijímání, pořád bych padala, jen jedno mě udržuje, a sice svaté přijímání, z něj čerpám sílu, v něm spočívá moje moc“ (Dn 1037). K Ježíši skrytému v Eucharistii přicházela jako ke zdroji veškerých milostí, jak potvrzuje její modlitba: „Ty, Pane, když jsi odcházel z této země, jsi chtěl zůstat s námi a zanechal jsi nám sám sebe ve svátosti oltářní a dokořán jsi nám otevřel své milosrdenství. Neexistuje bída, která by tě vyčerpala, všechny jsi povolala k tomu prameni lásky, k tomu zdroji Božího smilování“ (Dn 1747).

Pramenem síly je Eucharistie ze své podstaty, „vždyť nejsvětější Eucharistie obsahuje celé duchovní dobro církve, Krista samého“ (KKC 1324). Ježíš o eucharistickém pokrmu říká: „Já jsem chléb živý, který sestoupil z nebe“ (Jan 6, 51). Tím že sestra Faustyna bez nesnází odkrývala přítomnost Ježíše v Eucharistii, odkrývala v ní také pramen veškerých milostí a slitování. Vyznávala Ježíši: „Zde je příbytek tvého milosrdenství, zde je lék na naše nemoci, k tobě, živý prameni milosrdenství přicházejí všechny duše: některé jako jeleni žíznící po tvé lásce, jiné aby obmyly rány hříchů; jiné aby unavené životem načerpaly sílu“ (Dn 1747).

Sám božský Mistr poučoval svou apoštolku, kde má čerpat posilu k překonávání nesnází: „Věz, že za tu sílu, kterou v sobě máš ke snášení utrpení musíš být vděčná častému svatému přijímání“ (Dn 1487). Ježíšova učednice poslušně čerpala sílu k plnění povinností ze svátosti, která je „Božím veledílem Nové a věčné smlouvy, síly, která vychází z Kristova těla“ (KKC 1116). Tak byla dokonale vyzbrojena k boji i s těmi největšími nesnázemi (srv. Dn 1509). Neprosila, o to aby byla těžkostí zbavena, ale aby ji svátostný Ježíš pomohl všechny Boží záměry uskutečnit: „Neprosím Tě, Pane, abys mě sňal z kříže, ale prosím, abys mi dal sílu na něm vytrvat“ (Dn 1484). Bez svátostné posily si neuměla sestra Faustyna svůj život představit: „Bojím se života v den, kdy jsem bez svatého přijímání. Bojím se sebe samé. Ježíš ukrytý v hostii je mi vším. Ze svátostánku čerpám sílu, moc, odvahu, světlo; zde ve chvílích trápení hledám utišení“ (Dn 1037).

2 USKUTEČŇOVÁNÍ MILOSRDENSTVÍ JAKO ODPOVĚĎ NA MILOSRDENSTVÍ ZAKOUŠENÉ

Člověk byl k existenci povolán milosrdnou Boží láskou, byl stvořen k Božímu obrazu a podobě (srv. Gn 1,26). Už ze své přirozenosti je tedy člověk povolán k darování sebe sama. II. vatikánský koncil připomíná: „Člověk, jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého, může sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého“ (DM 14). Povinnost prokazovat milosrdenství bližním tedy vyplývá v první řadě z pojetí člověka jako daru. Existence, kterou obdržel zdarma z rukou Stvořitele, a dar vykoupení v Ježíši Kristu, určuje již dostatečný důvod k právu a povinnosti předávat milosrdenství.²⁸

K motivacím vybízejícím k realizaci milosrdenství se řadí nejen zdarma přijaté lidské bytí, ale také postoj a učení Ježíše Krista, který odhalil tvář tajemství Božího milosrdenství. Boží Syn vyjádřil svůj požadavek formou přikázání: „Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš Otec“ (Lk 6, 36) a v podobě blahoslavenství: „Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství“ (Mt 5, 7). Především se však stal příkladem poslušnosti Otci až do krajnosti, spočívající v úplné vydanosti za spásu světa.

Povinnost prokazovat milosrdenství nabírá v Ježíši Kristu rozměr povolání. Jan Pavel II. v encyklice o Božím milosrdenství uvádí: „Člověk zakouší a přijímá milosrdenství Boha, ale je zároveň povinen prokazovat milosrdenství druhým“ (DM 14). Toto povolání vede člověka k neustálému odhalování Božího milosrdenství a k vytrvalému konání milosrdenství podle tohoto vzoru. V téže encyklice papež poukazuje na strhující vzor Krista, který se stává nejvyšší inspirací a výzvou k uskutečňování milosrdenství pro celou církev.

Teologie i praxe svaté Faustyny Kowalské se rozvíjí v souladu s myšlenkou současné teologie s přihlédnutím k novým poznatkům v oblasti sociologie a psychologie. Rozšiřuje chápání podstaty milosrdného činu a klade větší důraz na způsob jeho uskutečňování, než na množství.²⁹ Podle sestry Faustyny se uskutečňování milosrdenství děje třemi formami. „První: skutek milosrdenství jakéhokoli druhu; druhý: milosrdné slovo, nebudu-li moci pomáhat skutkem, tak

²⁸ Srv. SŁOMKA W., *Miłosierdzie w postawie ludzkiej*, Lublin 1989, s. 59.

²⁹ WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 101.

slovem; třetí je modlitba“ (Dn 163; srv. Dn 742. 1313). Na jiném místě Deníčku autorka uvádí odlišné pořadí těchto forem. Na prvním místě se nachází slovo, na druhém modlitba a teprve jako třetí je zmiňován čin (srv. Dn 1158). Toto pořadí však není v rozporu s předchozím. Naopak, potvrzuje je a zdůrazňuje plnost, kterou tyto tři od sebe neoddělitelné formy zaručují.³⁰

Klíčem spojujícím oba způsoby řazení forem je podle světice uskutečnitelnost činu, slova či modlitby, která je podmíněna okolnostmi. Píše: „Nebudu-li moci prokázat milosrdenství skutkem nebo slovem, modlitbou mohu vždycky. Modlitbou dosáhnu i tam, kam se tělesně dostat nemohu“ (Dn. 163). Zkušenost potvrzuje, že nejkonkrétnějším způsobem realizace milosrdenství je skutek. Ten je však z velké míry závislý na situaci, která vymezuje jeho realizovatelnost. Nemůže být universálně uskutečnitelný vždy a všemi. Verbální rozměr prokazovaného milosrdenství má v porovnání s činem mnohem širší dosah a značně jednodušší realizaci. Avšak ne vždy je jeho uskutečnění možné. Nejsnazší je v tomto směru milosrdenství modlitbou. Díky svému nadpřirozenému charakteru může být uskutečňováno vždy a všude, i tam kde člověku chybí hmotná dobro nebo kde je omezený verbálně komunikačními možnostmi. Zde je však nutné zdůraznit, že z duchovního hlediska musí modlitba provázet oba zbývající rozměry realizace milosrdenství, neboť pouze s její pomocí mohou být plně a účinně vyjádřeny.³¹

2.1 Skutek milosrdenství

Milosrdný skutek je jedním ze tří výše jmenovaných způsobů prokazování milosrdenství, jež se v životě člověka projevuje velmi konkrétním formou. Nebude zde věnována pozornost nutnosti uskutečňování milosrdných skutků, která se všeobecně jeví jako samozřejmá, ale způsobu jakým v životě sestry Faustyny k naplňování milosrdného skutku docházelo. Světice věděla, že při uskutečňování milosrdenství nemají rozhodující význam prohlášení a pocity, ale především skutek čili úkon vůle, jímž člověk obětuje bližnímu dar ze sebe (srv. Dn 392). Nehledala mimořádné

³⁰ WITKO, Anrzej, *Nabożeństwo do miłosierdzia Bożego według bł. Faustyny Kowalskiej*, Kraków 1995, s. 29 – 30.

³¹ WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 102.

příležitosti, kde by skutek blíženecké lásky prokázala. Právě naopak, využívala obyčejné životní okolnosti, v nich rozeznávala výzvy k prokazování skutků milosrdenství tělesně strádajícím (srv. Dn 1312), ale především k těm, kteří se nacházeli v duchovní bídě (srv. Dn 235).

2.1.1 *Zájem o druhého člověka*

Skutečné milosrdenství začíná vždy tam, kde se rodí zájem o druhého člověka, kde je překonána lhostejnost k jeho potřebám, nikoli však ze zvědavosti ale čisté přátelské náklonnosti. V podobenství o milosrdném Samařanu Ježíš neodpověděl zákoníkovi na otázku „kdo je můj bližní“ přímo (srv. Lk 10, 25–37). Vybídl ho k osobní reflexi nad pojmem „bližní“. Na příkladu kněze a levity demonstroval postoj vyplývající z egoismu a absolutního nezájmu o potřeby druhého člověka. Naprosto opačně se v téže situaci odvíjelo jednání Samařana. Vzhledem k jeho náboženské a národnostní příslušnosti by se mohl postoj lhostejnosti jevit jako přirozený a spontánní.³² Samaritán byl však pohnut soucitem a k polomrtvému přistoupil. Po každé, když se člověk sklání k bližnímu, aby uspokojil jeho potřeby, musí rezignovat na své vlastní plány a musí darovat sám sebe. To je tedy první charakteristický rys prokazovaného milosrdenství.

Na začátku tedy stojí všímavost a zájem o druhého. U darujícího se zpravidla projeví pocit soucitu, jako zcela přirozená reakce na lidskou bídu. V životě sestry Faustyny nacházíme množství momentů, které její pozornost plně soustředí na ubohost druhých. Velkou bolest ji působila hmotná bída lidí, kteří přicházeli ke klášterní bráně (srv. Dn 1282. 1312. 1377), ale zvláště velký soucit v ní vzbuzovala duchovní bída hříšníků. Svě trýznivé pocity sdělovala Ježíši: „Jak je mi líto ubohých hříšníků. Znam Tvé nekonečné milosrdenství, nemohu snést, aby duše, která Tě tolik stála, měla hynout. Ježíši, dej mi duše hříšníků. Vezmi mi všechno a dej mi duše; toužím se stát obětní hostií za hříšníky“ (Dn 908).

Probuzení zájmu o druhého neexistuje samo o sobě, aniž by nepůsobilo rozvinutí vzájemného vztahu uskutečňovaného na společné rovině lidské důstojnosti. Úcta k člověku musí provázet každý úsek a každou formu realizace milosrdenství. Jinak

³² Srv. ROMANIUK, Kazimierz, *Biblijny traktat o miłosierdziu*, Żąbki 1994, s. 151 – 154.

hrozí nebezpečí ponížení druhé osoby, které v konečném důsledku působí mnohem větší bolest, než je jakákoli lidská bída.

Sestra Faustyna vědomě usilovala o vnímavost k lidské bídě. Uvědomovala si nedostatečnost plynoucí z její přirozenosti, a proto prosila, aby Bůh učinil její smysly vnímavými: „Pomoz mi, Pane, aby byly milosrdné mé oči, abych nikdy nepodezírala a nesoudila podle vnějšího zdání, ale abych hleděla na to, co je v duších bližních pěkné, a přinášela jim pomoc. Pomoz mi, aby můj sluch byl milosrdný, abych se skláněla k potřebám bližních, aby mé uši nebyly lhostejné k bolestem a nářkům bližních“ (Dn 163). V prosbě o milosrdné srdce zdůrazňuje apoštolka milosrdenství, že veškeré milosrdné skutky musí vyvěrat z milosrdného srdce. To je v biblickém jazyku chápáno jako centrum života duchovního, volního a citového, je místem osobního setkání člověka s Bohem, pramenem, ze kterého vychází veškeré pohnutky, touhy, rozhodnutí a také pochopení vyplývající ze soucitu. Proto se sestra Faustyna obrací na svého Mistra: „Ježíši, učiň mé srdce podobné svému, nebo je raději proměň ve své vlastní, abych dokázala vycítit potřeby jiných srdcí, a zvláště trpících a smutných“ (Dn 514).

Milosrdenství se však neohraničuje pouze na soucit. Neoddělitelně s ním musí od počátku milosrdného skutku spolupůsobit zájem o bližního. Tak to bylo v případě milosrdného Samařana. Když zpozoroval zbitého člověka, přiblížil se k němu (Lk 10, 33-34). Skutek milosrdenství nelze prokázat, pokud dříve nedojde ke sblížení s tím, kdo je v nouzi, ať už fyzicky, nebo alespoň úmyslem.³³ „Dnes za mnou přišla jedna dívka,“ popisuje sestra Faustyna událost z pobytu v sanatoriu. Bolest nad bídou hříšníků zraňujících Ježíšovo srdce budilo ve světici obrovskou touhu obětovat se za ně: „Ježíši, tolik mi leží na srdci celé lidstvo, že tě neznají všichni, a ti, kteří tě znají, tě nemilují takovou láskou, jaké jsi hoden; tu zase vidím, jak tě strašně urážejí hříšníci, a tu zase vidím veliký útisk a pronásledování věřících, zvláště tvých služebníků, tu zase vidím mnoho duší, které se slepě řítí do strašné pekelné propasti. Vidíš, Ježíši, to je bolest, která mi šírá srdce a kosti. Ach, jak vroucně si přeji, aby se celé lidstvo s důvěrou obrátilo k tvému milosrdenství. Toužím se stát obětní hostií za hříšníky“ (Dn 929).

³³ Srv. ROMANIUK, Kazimierz, *Biblijny traktat o miłosierdziu*, Żąbki 1994, s. 159.

2.1.2 Sbližení

Dříve než dojde k poskytnutí konkrétní pomoci potřebujícímu, vyvine se ve vztahu darujícího a obdarovaného sblížení. Tento vztah je druhým krokem na cestě realizace milosrdného skutku. Sbližení závisí na stupni otevřenosti a na dispozici, se kterou člověk k druhému přistupuje. Obsahem je soucítění s tím, kdo je v nouzi. Schopnost empatie, soucitu s bolestí druhých byla charakteristickým rysem milosrdenství svaté Faustyny. Sestra Stella Kozłowska vzpomíná, jak hluboce sestra Faustyna prožívala osudy bližních a sdílela s nimi utrpení: „Když jsem sama měla během pobytu v Krakově jistý problém, hned si sestra Faustyna všimla mého smutku. Během rekreace si ke mně přisedla a veškerý čas na zotavení jsme strávily společně. Snažila se mě potěšit, radila, abych vše obětovala Bohu a více se modlila. Každému chtěla pomoci, ulehčit v životě, udělat pro něho něco milého“.³⁴ Bolesti bližních pociťovala jako bolesti vlastní, o čemž svědčí další zápis v Deníčku: „Cítím tak strašnou bolest, když vidím utrpení bližních; všechna utrpení bližních se odrážejí v mém srdci, jejich trápení nosím ve svém srdci tak, že mě to ubíjí dokonce i fyzicky. Přála bych si, aby všechny bolesti dopadaly na mne, abych bližním ulehčila“ (Dn 1039). Uměla a chtěla nést s druhými jejich osud, jejich radosti i starosti. Říkala: „Radost jiných je mou radostí a utrpení druhých je mým utrpením“ (Dn 633).

Dobrota, laskavost, mírnost a vlídnost jsou nezbytnými předpoklady k utváření vztahu, ve kterém má dojít k uskutečnění milosrdenství. Ačkoli se může zdát užití těchto ctností vůči druhému nesnadné, nelze je obejít. Bez nich by praktikování milosrdenství ztratilo svou tvář. Je možné nic nedarovat a přitom dát mnoho a opačně, dávat mnoho, ale hrubým způsobem (srv. Dn 1282). K bídě bližních je nutné přistupovat tak, aby nedošlo k ponížení, narušení zdravých ambicí či pocitu důstojnosti druhého člověka. Na cestě sblížení stačí jeden chybný krok, aby namísto zamýšleného skutku milosrdenství nastoupilo zranění a bolest. Potvrzuje to sestra Faustyna svým postojem ke dvěma hladovým dětem, které ji prosily o jídlo. V Deníčku píše: „Dnes jsem se nešikovně zeptala dvou chudých dětí, zda doma opravdu nemají co jíst. Ty děti mi nic neodpověděly a odešly od brány. Pochopila jsem, jak je pro ně těžké mluvit o své nouzi, proto jsem rychle šla za nimi a vrátila jsem je a dala jsem jim, co jsem mohla a na co jsem měla dovolení“ (Dn 1297). Neopatrná otázka v dětech vyvolala uzavřenost

³⁴ *Ze wspomnień o św. siostrze Faustynie*, in *Orędzie Miłosierdzia*, č.49, roč. 2004, s.18.

do sebe a rezignaci na další prosbu o pomoc. Byla to situace, která umožnila sestře Faustyně pochopit, kolik námahy musí vynaložit člověk prosící o pomoc a zároveň ji motivovala k tomu, aby si osvojila větší citlivost a jemnost v odhalování úmyslů prosících: „Když stejní chudí přicházejí na fortnu podruhé, jednám s nimi přívětivěji a nedávám jim najevo, že zde už jednou byli, aby se neostýchali. Tehdy mi otevřeně vyprávějí o svých bolestech a potřebách. Jednám s nimi tak, jak by s nimi jednal můj Mistr“ (Dn. 1282).

2.1.3 Skutečná podpora potřebného

Průvodní gesta meziosobního setkání, o kterých bylo pojednáno výše musí nutně vyústit v konkrétní pomoc. Nastupuje třetí příznačný rys v aplikaci činného milosrdenství. Proniknutí k jádru milosrdného skutku nastává tehdy, jestliže potřebující zakusí skutečnou podporu v jakémkoli svém nedostatku. Příklad svaté Faustyny ukazuje, že při prokazování milosrdenství se nelze omezit na to, co je přikázané a nutné, ale úsilí a snaha musí tyto hranice překročit. Sestra Wiktorina Nawrot vypráví: „Když byla sestra Faustyna na fortně, ochotně pomáhala ubohým. Sledovala jsem, jak obětavě přicházela do kuchyně žádat něco k snědku pro hladové. Stávalo se, že nebylo co dát, ale ona neodbytně prosila, abychom se lépe podívaly. Nechtěla totiž odeslat nikoho, aniž by mu neposkytla pomoc“.³⁵

Autenticky lze prokazovat skutky milosrdenství bližním pouze v atmosféře úcty k lidské osobě a její důstojnosti. Hodnota člověka tvoří rovinu, která spojuje dárce i obdarovaného. Teprve tehdy úkon milosrdenství přestává být úkonem jednostranným a stává se procesem zajišťujícím oboustrannou výměnu dober. Ke zpětné vazbě v prokazování milosrdenství dochází i tam, kde „vše nasvědčuje tomu, že pouze jedna strana dává a nabízí a ta druhá pouze přijímá a dostává, ve skutečnosti ten, kdo daruje, není o nic méně obdarován stejným dobrodiním“, píše Jan Pavel II. v encyklice o Božím milosrdenství.³⁶ Na základě tohoto papežova výroku je možné tvrdit, že k plnohodnotnému skutku milosrdenství dochází teprve tehdy, jeli dárce zároveň

³⁵ In SAŚIADEK, Jolanta, *Nadzwyczajnie zwyczajna*, Częstochowa 2005, s. 162.

³⁶ DM, 14.

příjemcem dobra.³⁷ Jedná se o jisté novum v teologii milosrdenství, které však sestře Faustyně nebylo cizí. V Deníčku nacházíme zápis, který potvrzuje její vědomí spojitosti obdarování s udílením sebe jako daru: „Meditace. Sestra, která má klekátko vedle mě, po dobu meditace neustále pokašlává, nejednou bez přestávky; v jisté chvíli mě napadlo, že na dobu meditace změním místo, protože to bylo už po mši svaté, ale napadlo mě, že když změním místo, ta sestra si to uvědomí, a tak jí může přijít líto, že se od ní odsunuji. Předsevzala jsem si vytrvat v modlitbě i na svém místě, obětujíc Bohu úkon trpělivosti. Ke konci meditace mou duši zaplavila taková Boží útěcha, jakou mé srdce jen dokázalo snést, a Pán mi dal poznat, že kdybych se od té sestry odsunula, přišla bych také o ty milosti, které splynuly na mou duši“ (Dn. 1311).

Sebedarováním utváří člověk také své vlastní já. Každý čin odhaluje jeho samého. Proto má vědomí vlastní důstojnosti v oblasti činného milosrdenství nezastupitelný význam. Tato životní pravda je hluboce vepsána do přikázání lásky; podle ní je láska k bližnímu určována láskou k sobě samému (srv. Mt 22,39). Poznání a přijetí vlastní hodnoty předchází utváření láskyplného vztahu k bližním. Teprve tehdy je možné správně ocenit vlastnosti druhých osob a přistupovat k nim jako k autonomní hodnotě. Tato závislost příznivě působí na oboustranný rozvoj osob. Zkušenost apoštolky milosrdenství objevila dynamiku, která nasměrovává člověka k uznání své hodnoty. Tuto dynamiku nazvala potřebou milovat. V Deníčku píše: „Duše musí milovat, má potřebu milovat; duše musí svou lásku přelévat“ (Dn. 373). Pramen této potřeby tkví v Bohu, který miloval člověka až k sebevydanosti. Tento pramen lidské existence v člověku budí potřebu milovat a být milován. Na tuto potřebu může odpovědět jedině sebedarováním v lásce k druhým. Sjednocení s Bohem může nastat pouze v rámci nerozdělené lásky k Bohu a bližnímu. Výrazně to potvrzují Ježíšova slova, která budou na posledním soudu tvořit kritérium správnosti lidského postupování: „Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“ (Mt 25,40).

Hodnota milosrdných činů závisí rovněž na stupni víry v Ježíšovu přítomnost v druhém člověku. Sestra Faustyna se snažila vidět Boží tvář v každém člověku, ať už jí byl přátelský, nebo nevraživý, dobrý, či zlý. Vyznávala: „Všechny lidi miluji proto, že v nich vidím Boží obraz“ (Dn 373). Nejednou se během svého života přesvědčila o tom, že každý dobrý skutek je skutkem prokazovaným Ježíši. V Deníčku čteme:

³⁷ KASPERKIEWICZ, K. M., *Pojęcie miłosierdzia w encyklice Dives in misericordia*, in *Dives in misericordia. Tekst i komentarz*, Kraków 1981, s. 65 – 75.

„V jisté chvíli, když jsem přišla do cely a byla jsem tak unavená, že jsem si musela chvíli odpočinout, než jsem se začala svlékat, a když už jsem byla svlečená, jedna sestra mě prosí, abych jí přinesla horkou vodu. Třebaže unavená, rychle jsem se oblékla a přinesla vodu, jakou si přála, i když z kuchyně to bylo do cely hezký kousek a bláta po kotníky. Když jsem přišla do své cely, uslyšela jsem tato slova: S jakou láskou přistupuješ ke mně, s takovou láskou přistupuj ke všem sestřím, a cokoliv jim činíš - mně činíš“ (Dn 285).

Aby se člověk mohl stát štědrým v rozdávání milosrdenství, musí toto milosrdenství být nejprve jemu vlastní. Podmínkou je nejen otevřenost k přijetí Božího milosrdenství, kterou u sestry Faustyny sledujeme v podobě častých proseb o proměnění smyslů a srdce jeho milosrdenstvím (srv. Dn 163. 832. 1289), ale i dobře ovládaná schopnost darování, což předpokládá jak z hlediska psychologického tak i duchovního mozolnatou cestu askeze. To sestra Faustyna potvrzuje slovy: „Když prosíme o milost, Bůh nám ji dá, tak ji chťejme přijmout, ale abychom ji přijali, je třeba sebezáporu. Láska nespočívá ve slovech ani v citech, ale ve skutku. Je to úkon vůle, je to dar, čili darování“ (Dn 392). Z negativní strany je třeba chránit se veškerého požitkářství, které vede k darování kvůli vlastní příjemnosti, zdánlivé obětavosti, jejímž cílem je učinit druhou osobu na sobě závislou, a také nesprávně chápané samoty, která spočívá v útěku před druhými a odmítnutí jim pomoci. Z pozitivní strany tvoří podstatu milosrdného daru snaha o odstranění nedostatku osoby v nouzi i za cenu osobních ztrát, vnímavost na každého člověka přerůstající v konkrétní pomoc v oblasti jak materiální, tak i duchovní. Příkladem je projev trpělivosti, soucitu, porozumění, poskytnutí rady či napomenutí.³⁸ K tomu, aby dokázala dát všechny síly k dispozici v prokazování milosrdenství, sestra Faustyna prosila: „Pomoz mi, Pane, aby mé ruce byly milosrdné a plné dobrých skutků, abych dokázala činit bližním jen dobro a sama přijímala těžší a hrubší práce. Pomoz mi, Pane, aby byly milosrdné mé nohy, abych vždy spěchala bližním na pomoc a ovládala svou ochablost a únavu. Mým skutečným odpočinkem je sloužit bližním“ (Dn 163).

Opakování úkonů milosrdné lásky k bližnímu vede k utváření stálého postoje. Vyrůstá z harmonie rozumu vůle a citů směřující k jednomu cíli, tedy ke službě Bohu v druhé osobě. Při častém vykonávání milosrdných skutků dochází ke stále snadnější realizaci a jako důsledek rodí radost. Nejedná se o radost pouze citovou, i když ta je

³⁸ Srv. WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 109.

přítomna také, ale především se jedná o stav uspokojení z rostoucího dobra. Proto mohla světice říci: „Ach, jaká je to radost umrtvovat sebe k užítku nesmrtelných duší“ (Dn 641). Pramenem této radosti se stává přebývání v Boží přítomnosti.

2.1.4 *Universální charakter*

Rostoucí schopnost darování a přijímání daru motivovaného láskou k Bohu a v něm k druhému člověku (srv. Dn 279. 285. 300) propůjčuje milosrdnému činu universální charakter. Ačkoli byla sestra Faustyna v prokazování činného milosrdenství značně omezená řeholními stanovami a podřízeností představeným, můžeme v jejím životě zaznamenat poměrně široké spektrum osob, kterým udělila svou pomoc. Setkávala se s nimi především u klášterní brány při vykonávání své služby. Někdy to byly děti (srv. Dn. 1297), jindy drsní muži (srv. Dn 1377). Během svého pobytu v sanatoriu prokázala skutek duchovního milosrdenství umírající Židovce (srv. Dn 916). Milosrdenství prokazované správným způsobem si nevybírání podle osob či situací. Vztahuje se na všechny lidi bez výjimky, bez ohledu na rasu, náboženskou či politickou příslušnost, kulturu či jazyk, přátelství či nepřázeň. „Je to láska k lidem“, jak učí Jan Pavel II., „která si přeje všechna opravdová dobra pro každého jednotlivce, pro každé jednotlivé lidské společenství či rodinu, pro každý národ a společenskou skupinu, pro mládež i dospělé, rodiče i staré a nemocné lidi, pro všechny bez výjimky“ (DM 15).

2.2 **Milosrdenství uskutečňované slovem**

Mezi uvedené způsoby prokazování milosrdenství řadí sestra Faustyna vedle milosrdného skutku také slovo. Verbálně lze ovlivňovat velmi širokou oblast lidského působení, je základním prvkem mezilidské komunikace. Lze tedy také jeho prostřednictvím prokazovat milosrdenství. Sestra Faustyna poukazuje svým životním příkladem na velký význam slova v uskutečňování milosrdenství. Zakusila na sobě množství dobra, ale i křivdy jaké může lidské slovo způsobit. Během svého života se nejednou setkala se slovem spojeným s výčitkou, nespravedlivým obviněním, lží, ironií,

nebo zlostí. Zakusila v důsledku toho zranění a bolest. Zároveň jí však osobní zkušenosti pomáhaly poznat důležitost lidské řeči, činili ji citlivou na jakost slov adresovaných bližním. Modlila se, aby nikdy nebyla příčinou bolesti způsobené jazykem. Naopak jazyk chtěla používat jako nástroj k prokazování milosrdenství: „Pomoz mi, Pane, aby můj jazyk byl milosrdný, abych nikdy o bližních nemluvila špatně, ale pro každého měla slovo útěchy a odpuštění“ (Dn 163).

Obsahem milosrdenství prokazovaného slovem je podle definice především vyhýbání se pomlouvám, kritizování, nactiutrhání; aktivně je to bratrské napomenutí, odpuštění a také udělení duchovní rady a útěchy.³⁹ Podobně jako v případě prokazování milosrdenství skutkem, stojí i zde u základů osobní struktura lidské existence stvořené k Božímu obrazu a podobě. Do této struktury je vepsáno slovo, jehož základní funkce spočívá v navazování mezilidských kontaktů. Prvním krokem v pronikání do oblasti milosrdenství uskutečňovaného slovem musí být analýza lidského slova, neboť ono svou personalistickou funkcí určuje jeho celkový charakter.

2.2.1 *Pasivní rozměr*

S obsahem milosrdného slova se neshoduje veškeré posuzování, pomluvy a nesprávné hodnocení druhých. Tento rozměr milosrdenství uskutečňovaný slovem je možné nazvat rozměrem pasivním. Bez něho však k pravému milosrdenství nemůže dojít. Sestra Faustyna ho spojovala na prvním místě s odstraněním hříchů jazyka: pomluvy, kritiky, nepotřebného posuzování, dvojznačnosti či zlosti. Stanovila si proto, že bude hájit svým slovem lidskou čest a o nepřítomné osobě nic zlého neřekne (srv. Dn 24).

Odhalením nebezpečí, jaké se skrývá v užívání řeči, zdůrazňovala velkou roli mlčení a jeho souvislost s láskou. Domnívala se, že umění mlčet předchází pomlouvám, očerňování a reptání. Kdyby lidé uměli mlčet, nebylo by „rozhořčení, pomluv, klepů, nebyla by porušována láska k bližnímu, zkrátka zaniklo by mnoho chyb. Mlčící ústa jsou čisté zlato a svědčí o vnitřní svatosti“ (Dn 552), tvrdí sestra Faustyna. Dobře si uvědomovala, kam až je možné dojít vykročením proti duchu milosrdenství, jestliže chybí kontrola slovního vyjadřování. Zvláště prosila o pomoc eucharistického Ježíše

³⁹ Srv. *W szkole miłosierdzia świętej Siostry Faustyny*, Kraków 2004, s. 63.

po svatém přijímání: „Kdykoli přijímám svaté přijímání, tolikrát prosím, aby Ježíš laskavě posílil a očistil můj jazyk, abych jím neranila bližní“ (Dn 375). Na jiném místě uvádí: „Když přijímám svaté přijímání, vroucně prosím Spasitele, aby uzdravil můj jazyk, abych se nikdy neprovinila proti bliženské lásce“ (Dn 590).

Nebezpečí v nesprávném používání řeči může narůst do obrovských rozměrů. Apoštolka milosrdenství uvádí v Deníčku příklad, kde jazyk nepůsobí jen bolest a utrpení, ale může člověka i zabít. Psala: „Poznala jsem jistou osobu, která, když se od jiné dozvěděla jistou věc, co se o ní říkala..., se těžce roznemohla, takže jí to stálo krev a hodně slz a potom přišel smutný důsledek, tedy ne meč, ale jazyk to učinil“ (Dn 119). Světičky neukrývá bolestný údiv nad tím, co může člověk jazykem způsobit: „Ježíši, milosrdenství, chvěji se, když si uvědomím, že mám skládat účty z jazyka, jazyk obsahuje život, ale i smrt a nejednou jazykem zabíjíme, pácháme skutečnou vraždu, a toto bychom ještě měly považovat za drobnost? Opravdu, nechápu taková svědomí. Ó můj mlčící Ježíši, buď k nám milosrdný“ (Dn 119).

Naopak k správnému používání slova vede vědomí důstojnosti člověka jako Božího obrazu. K vymezení správného postoje také Kristus použil příkaz: „Nesud'te, abyste nebyli souzeni. Neboť jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni, a jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám“ (Mt 7, 1). Úzce související napomenutí s tímto nacházíme u svatého Pavla: „Proto nemáš nic na svou omluvu, když vynášíš soud, ať jsi kdokoli. Tím, že soudíš druhého, odsuzuješ sám sebe. Neboť soudíš, ale činíš totéž“ (Řím 2, 1). Uvedená motivace v člověku vytváří zábrany před veškerým nesprávným posuzováním vyrůstajícím z nedostatečného poznání a zdánlivosti. Slouží ochraně dobrého jména každého z lidí. Posuzování člověka náleží jedině Bohu, který má na to právo (srv. Řím 14, 4). Sestra Faustyna si uvědomovala, že naše znalost motivací lidského jednání je neúplná, že nemáme přístup k celé a pravdě a naše poznání druhého člověka je omezené, proto varovala před ukvapeným vydáváním soudů, které se projevují jako mylné: „Ach, jak zdání klame a posuzování jsou nespravedlivá“ (Dn 236).

Úkolem člověka je otevřenost vůči druhým osobám a jejich situaci, sdílení jejich radostí i smutků, a také trpělivé snášení v lásce jejich nedokonalostí v souladu se zaznamenanou myšlenkou svatého Pavla: „Prosím vás, abyste tomu povolání, kterého se vám dostalo, dělali čest svým životem, vždy skromní, tiší a trpěliví. Snášejte se navzájem v lásce“ (Ef 4, 1-2). Sestra Faustyna vnímala lidské jednání jako spleť dobra se zlem, kde člověk nemá dar jasného rozlišení, které by umožňovalo spravedlivý

úsudek, proto lze posuzovat jediné s mírností a opatrností: „Můj Ježíši, ty víš, jak je společný život obtížný, kolik nepochopení a neporozumění navzdory často nejpřímnější vůli obou stran, ale to je tvé tajemství, Pane, my je poznáme na věčnosti, avšak měli bychom vždy posuzovat mírně“ (Dn 720). Na lidskou slabost, fyzickou či morální, je třeba se dívat s pochopením, proto apoštolka milosrdenství odmítala veškeré pronášení nespravedlivých a křivdících výroků bez hlubšího porozumění skutečnosti. Píše: „Ach můj Ježíši, kdy už se budeme na duše dívat z nadpřirozeného pohledu? Kdy budeme soudit pravdivě? Dáváš nám příležitost cvičit se ve skutcích milosrdenství, a my se cvičíme v soudech“ (Dn 1269). Sama učinila předsevzetí nikdy nikoho nesoudit, k jiným být shovívavá, k sobě však přísná (srv. Dn 253).

Absence kritiky a posuzování však nemůže dát prostor toleranci k uskutečňování zla člověkem. Zlu je nutné odporovat, zlý čin si zaslouží pokárání, ale správným způsobem, vždy se zachováním úcty k lidské osobě. Milosrdenství přímo vyžaduje vyjevení pravdy o zlu přítomném v jednání druhého člověka, neboť je zaměřeno na jeho skutečné dobro. Musí to být ovšem v atmosféře lásky, přívětivosti a ochoty odpustit. K hodnocení lidského postoje nemůže dojít pouze na základě jednoho činu, nýbrž v rámci celého kontextu jednání a jeho motivací. Východisko pro hodnocení postoje druhého člověka spočívá z jedné strany na počtu a kvalitě jednotlivých úkonů a z druhé strany na ušlechtilosti motivů posuzujícího. Správné hodnocení postoje je možné dosáhnout teprve tehdy, jsou-li harmonicky sjednoceni oba tito činitelé.⁴⁰

2.2.2 Bratrské napomenutí

Vyhýbání se kritickým soudům a pomluvám je jen jedním ze způsobů verbálně uskutečňovaného milosrdenství. Aktivně k nim přistupuje další forma, kterou je bratrské napomenutí. Slovo může být nositelem milosrdenství, ale může být i jeho popřením. S tímto vědomím sestra Faustyna tvrdila, že mlčení v případě, kdy se má mluvit, je nedokonalostí a mnohdy i hříchem (srv. Dn 553).

Základ, z něhož vyrůstá povinnost napomenutí v rámci uskutečňování verbálního milosrdenství, nacházíme už na stránkách Starého zákona. Smysl bratrského napomenutí zde nese podobu trestu, disciplíny, napomenutí vyplývajícího z otcovské

⁴⁰ Srv. WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 115.

lásky. V knize Přísloví čteme: „Neodvrhuj, můj synu, Hospodinovo kárání, neprotiv se jeho domlouvání. Vždyť Hospodin domlouvá tomu, koho miluje, jako otec synu, v němž našel zalíbení“ (Př 4, 11). Zatímco v Moudrosti Síracha nacházíme zápis: „Člověk se slitovává nad svým bližním, ale Hospodin má slitování se všemi tvory: kárá, vychovává i poučuje“ (Sír 18, 13). Člověk má následovat Boží milosrdenství, jehož projevem je napomenutí: „Kdo šetří hůl, nenávidí svého syna, kdežto kdo jej miluje, trestá ho včas“ (Př 13, 24). „Kdo domlouvá člověku, dojde později vděku spíše než ten, kdo má úlisný jazyk“ (Př 28, 23). Bratrské napomenutí však přerůstá schéma otec-syn a stává se povinností v každém mezilidském vztahu: „Budeš napomínat svého svého bližního podle práva, a neponeseš následky jeho hříchu (Lv 19, 17).

Nový zákon rozvíjí problematiku napomenutí především v úryvku Matoušova evangelia (Mt 18, 15-18). Kristus ve svém učení ohledně bratrského napomenutí rozlišuje tři etapy. První v pořadí je uvedena domluva mezi čtyřma očima těm, kdo jedná nesprávně. Nebude-li během této etapy dosaženo kýženého účinku, vzniká právo sdělit své obavy jinému člověku, nikoli však s úmyslem pomlouvat, nýbrž společně najít pro dotyčného vhodnou formu pomoci. Poslední etapa bratrského napomenutí v záchraně zbloudilého je spojena se zapojením církve. Dochází k ní případně, je-li škodou v důsledku špatného jednání člověka postiženo větší množství lidí. Tehdy se jedná nejen o dobro toho, kdo škodí, ale především o dobro celého společenství. Jestliže nelze zachránit jednu chybující osobu, je nutné před jejím negativním vlivem chránit ostatní.

Povinnost napomínat bližního jako výraz péče o jeho dobro není nikým zpochybňována, ale i ona vyžaduje dodržování správných zásad postupování. Nelze napomínat druhé netrpělivě a v rozčilení, ale s pochopením a přívětivostí, aby mohl dotyčný pocítit výtku jako projev láskyplné služby (srv. Řím 15,14).

Dříve, než se člověk rozhodne napomenout, musí nejprve trpělivě zkoumat úmysl dané osoby, neboť každý se ve své originalitě orientuje dle vlastních motivací. Následně musí dojít k hluboké a všestranné analýze celé situace v duchu křesťanské lásky a respektu k osobní odlišnosti tak, aby výtku nepozbyla na laskavosti a trpělivosti (srv. 2 Tim 2, 24). Teprve takováto atmosféra umožňuje, aby mnohdy tvrdá slova pravdy nezraňovala, ale budovala a upevňovala.

Skutečnost, že vyřčení pravdivého slova je mnohdy spojeno s bolestí, zakusila i naše světice. Z vlastní zkušenosti může tvrdit: „Přísné, ale z upřímné lásky pramenící slovo srdce nezraní“ (Dn 633). Jestliže napomenutí vyvolává zranění a nevraživost,

nelze je chápat jinak než jako neoddělitelné projevy růstu v lásce a pravdě, jak píše autor listu Židům: „Podvolujte se výchově; Přísná výchova se v tu chvíli nikdy nezdá příjemná, nýbrž krušná, později však přináší ovoce pokoje a spravedlnost těm, kdo jí prošli“ (Žid 12, 7.11). Přestože sestra Faustyna nesnáze a bolest spojenou s napomínáním statečně překonávala, zůstával pro ni tento způsob verbálního milosrdenství choulostivou a obtížnou záležitostí, jak o tom svědčí slova prosby: „Ó můj Ježíši, Ty víš, jak jsem se vystavila nejednomu riziku, že jsem řekla pravdu. Ó Pravdo, jak býváš nejednou zotročena a skoro vždy nosíš korunu z trní. Ó Pravdo věčná, posiluj mě, abych měla odvalu říci pravdu i kdyby dokonce bylo třeba ji zpečetit životem“ (Dn 1482).

Bratrské napomenutí je přínosné pro napomínaného, ale i pro osobu napomínající. Napomínaného chrání před zhoubnými důsledky zla, zatímco napomínajícímu umožňuje zdokonalovat vlastní osobnost a ducha. Svatý Pavel vybízí nejprve ke zkoumání svého jednání, neboť ono vede k poznání vlastní nedostatečnosti a snaze o překonání (srv. Gal 6, 4).

2.2.3 Odpuštění

Dalším důležitým projevem verbálního milosrdenství je odpuštění. Umění odpouštět je řazeno mezi nejobtížnější dovednosti v pěstování mezilidských vztahů. Bez něho by tyto vztahy nabyly nelidského charakteru utvářeného systémem útlaku a vykořisťování člověka člověkem.⁴¹ Odpuštění, které poukazuje na vítězství lásky nad hříchem, může výrazně přispět „k zlidštění lidské rodiny“, jak tvrdí dokument Druhého vatikánského koncilu (GS 40). V souladu s touto koncilovou myšlenkou zdůrazňuje Jan Pavel II. v encyklice *Dives in misericordia* nutnost „vytvářet lidštější svět“ odpuštěním (DM 14). Odpuštění umožňuje z jedné strany smíření člověka s člověkem a tím otevírá cestu k bratrství a solidaritě a zároveň zabraňuje působení zla. Tvoří také nutnou podmínku setkání člověka s odpouštějícím Bohem a otevřenosti k přijímání jeho milostí. Svatá Faustyna v Deníčku poučuje: „Tomu, kdo umí odpouštět, Bůh připravuje mnoho milostí“ (Dn 389 – 390). Odpuštění je tedy nutné pro obě strany. Proto musí každý člověk usilovat o nabytí schopnosti odpouštět.

⁴¹ Srv. KASPERKIEWICZ, K. M., *Pojęcie miłosierdzia w encyklice Dives in misericordia*, in *Dives in misericordia. Tekst i komentarz*, Kraków 1981, s. 184 n.

Skutečné odpuštění vyrůstá z milosrdenství, jak o tom vypráví Ježíš v podobenství o nemilosrdném služebníkovi (srv. Mt 18, 23-35). Je uskutečnitelné pouze tehdy, setká-li se ten, kdo odpouští, s tím, komu odpouští, v jednom základním bodě, kterým je důstojnost člověka. Tato přirozená hodnota člověka se nikdy nemůže ztratit a její rozvinutí nebo znovunalezení je pak pramenem největší radosti“ (DM 14). Skutečná pomoc člověku nepřichází prostřednictvím vyhrožování, ale trpělivým čekáním a ochotou k bezmeznému odpuštění.⁴² Teprve toto bezmezné odpuštění slouží budování bratrského pouta. Hranice, kam až sahá milosrdenství, byly předmětem Ježíšova rozhovoru s Petrem. Nejenže zde z Ježíšových úst nezaznělo nic o existenci takových hranic, ale naopak, Pán vybídl svého učedníka k překračování veškerých bariér, které se mohou v procesu odpuštění vyskytnout (srv. Mt 18, 21n). Tím Kristus potvrdil to, co vyslovil už dříve v horském kázání: „Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují, abyste byli syny nebeského Otce; protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé“ (Mt 5, 44-45). Odpuštění představuje bezesporu velmi obtížnou oblast lidského života, v nejvyšší míře však také působí připodobnění člověka Bohu. „Nejvíce jsme podobní Bohu tehdy, když odpouštíme bližním. Bůh je láska, dobrota a milosrdenství,“ píše sestra Faustyna (Dn 1148).

Odpuštění však nelze v žádném případě zaměňovat s lhostejností vůči zlu. Projevem milosrdenství se stává odpuštění tehdy, vyplývá-li z úsilí o dobro napomínaného. Lhostejnost souhlasí se zlem, které druhého ničí, a proto se nemůže nazývat milosrdenstvím.

Podmínkou odpuštění je ochota odpustit a napravit způsobenou křivdu (DM 14). Příkladem zneužití daru odpuštění a zároveň výzvou k odpovědnosti je nemilosrdný dlužník z Ježíšova podobenství, který přijaté odpuštění zneužil, když způsobil příkoří spoluslužebníkovi. Odpouštějící je plně odpovědný za dar, který uděluje. V rámci odpovědnosti je nutné vyvinout úsilí a seznámit chybujícího s plným rozsahem zla, které způsobil i s jeho důsledky tak, aby dotyčný nepřestal pocítovat ze strany odpouštějícího snahu prokázat dobro. Vědomí viny a vůle nápravy je pro chybujícího předpokladem k otevření se nabízenému odpuštění a k jeho plnému přijetí. Mírou lidského odpuštění je Kristova oběť na kříži a jeho modlitba: „Otče, odpusť jim, vždyť nevědí, co činí“ (Lk 23, 34).

⁴² Srv. TISCHNER J, *Między miłosierdziem a krucieżstwem*, in *Dives in misericordia. Tekst i komentarz*, Kraków 1981, s. 172.

Právě křížem se k svému lidskému odpouštění inspirovala Ježíšova apoštolka. Vyznává: „Kdykoli pohlédnu na kříž, vždy upřímně odpustím“ (Dn 390). Jedině srdečné vzájemné odpouštění podle vzoru odpouštějícího Krista má rozhodující vliv na vzájemné mezilidské vztahy a zároveň na něm závisí účinné přijetí Božího milosrdenství.

2.2.4 *Útěcha*

Charakter verbálního milosrdenství nelze plně vykreslit bez dalšího jejího aspektu, kterým je útěcha. V písmu svatém je Bůh nazýván Bohem útěchy, který vyzývá k následování: „Pochválen buď Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista, Otec milosrdenství a Bůh veškeré útěchy! On nás potěšuje v každém soužení, abychom i my mohli těšit ty, kteří jsou v jakékoli tísní, tou útěchou, jaké se nám samým dostává od Boha“ (2 Kor 1, 3-4). Sám Kristus čekal ve chvíli bolestného utrpení na útěchu, které se mu nedostávalo. Proto liturgie vložila do jeho úst slova žalmu: „Srdce potupou mi puká, jsem jak ochrnulý. Na soucit jsem čekal, ale marně; na ty, kdo by potěšili, nenašel se nikdo (Žl 69, 21).

Dar mimořádně rozvinuté empatie pomáhal svaté Faustyně vycítit kde a jakým slovem nejlépe ulehčí bližním v jejich utrpení. Dokládá to jeden z mnoha příkladů zaznamenaných v Deníčku: „Dnes jsem při rozhovoru s jistou osobou poznala, že v duši velice trpí, ačkoli navenek předstírala, že vůbec netrpí a je veselá. Pocítila jsem vnuknutí říci jí, že to, co ji trápí, je pokušení. Když jsem jí odhalila to, co ji sužovalo, hlasitě se rozplakala a řekla, že za mnou přišla právě proto, aby si pohovořila, neboť cítila, že se jí uleví“ (Dn 1031). Jelikož světice sama zakusila duchovní utrpení, mohla svou útěchou posloužit i těm, které za ní přicházely s bolestí v duši: „Dnes za mnou přišla jedna dívenka, poznala jsem, že trpí, ani ne tak tělesně, jako duševně. Utěšovala jsem ji, jak se dalo, ale má slova útěchy nestačila. Byl to nebohý sirotek, její duše byla ponořena v hořkosti a bolesti. Otevřela přede mnou svou duši a se vším se mi svěřila, poznala jsem, že jednoduchá slova útěchy zde nestačí. Vroucně jsem Pána za tu duši prosila a obětovala jsem Bohu svou radost, aby jí dal a mně vzal všechny city radosti. A Pán vyslyšel mou modlitbu mně zůstala ta útěcha, že ona byla potěšena“ (Dn 864).

Sestra Faustyna ve svém životě věrně ztělesňovala požadavek slovního milosrdenství vůči bližnímu a zároveň poukázala na zdroj, který je vnější aktivitu

umožňoval: „Můj Ježíši, vím, že je třeba usilovat o co nejtěsnější sjednocení s Tebou, Lásko věčná, aby duše mohla být prospěšná. Jedno slovo duše sjednocené s Bohem způsobí v duších více dobrého než dlouhé diskuse a kázání nedokonalé duše“ (Dn 1595).

2.3 Modlitba za milosrdenství

Třetím způsobem v pořadí uskutečňování milosrdenství, jak ho uvádí ve svém Deníčku svatá Faustyna, je modlitba. Pro svůj nadpřirozený charakter může být modlitba realizována všude, všemi a především za všechny (srv. Dn 1313).⁴³ Sestra Faustyna přisuzuje prosbě o milosrdenství oproti milosrdnému skutku a slovu snadnou a dostupnou uskutečnitelnost. Jan Pavel II. jde v encyklice *Dives in misericordia* ještě dále. Modlitbu za milosrdenství zde předkládá jako základní povinnost církve vůči Bohu i lidem. Tato modlitba je totiž potřebná a nutná tím více, čím více je ohrožena důstojnost a povolání člověka v dnešním světě. Spolu s nárůstem sekularizace a vzdalováním se člověka Bohu má církev rostoucí právo i povinnost dovolávat se Božího milosrdenství (srv. DM 15).

2.3.1 *Odpověď na obdržení dar*

Milosrdný rozměr modlitby vyplývá z její podstaty. Iniciativa v modlitbě vychází vždy od Boha, tak jako v celém díle spásy. Bůh první promluvil ve stvořitelském díle, nejplněji pak v úkonu vykoupení uskutečněném skrze Krista v Duchu svatém. Proto je modlitba nejprve Boží milostí, kterou člověk dostává, aby se jí teprve následně snažil užívat.⁴⁴ Podstatou modlitby je láskyplný dialog trojjediného Boha s člověkem. Obsah je možné shrnout do konstatování, že Bůh přichází k člověku skrze Krista v Duchu svatém a tím ho posvěcuje. Člověk zpětně za přijaté milosrdenství

⁴³ Srv. GRYGIEL, Ludmila, *W miłosierdziu miary nie masz*, Kielce 1997, s. 68 – 74.

⁴⁴ Srv. W. SŁOMKA, *Świętość na zwieckiej drodze życia*, Warszawa 1981, s. 69 – 70.

děkuje a prokazuje tak Bohu úctu. Modlitba je tedy odpovědí člověka na prvotní milosrdnou iniciativu ze strany Boží (srv. KKC 2559, 2567).

Modlitba jako skutečný projev milosrdenství klade na člověka značné nároky. Vycházíme-li z dialogického charakteru modlitby, pak se ze strany člověka rozmlouvajícího s Bohem jeví jako nezbytný předpoklad postoj pokory. Pokora se projevuje uznáním Boží všudypřítomnosti, svrchovanosti a dobroty. „Kdy duše poznává, že sama o sobě je nicota a ubohost a že všechno, co je na ní dobrého, je pouze Božím darem, když duše na sobě vidí všechno zdarma darované a že to, co má svého, je jen bída, udržuje ji to v neustálém pokořování se před Božím majestátem, a když Bůh vidí duši v tomto rozpoložení, zahrnuje ji svými milostmi,“ píše svatá Faustyna (Dn 593).

S pokorou úzce souvisí hluboká víra přerůstající v úplnou odevzdanost a dispozici přijmout dar Božího milosrdenství. Ze strany člověka vyžaduje především důvěryplnou lásku k Bohu, který neustále působí ve světě a zjevuje své milosrdenství. V životě světice se setkáváme s hlubokým prožíváním slabosti, omezenosti a bezmoci lidské přirozenosti, které ji však neničilo, ale učilo nedůvěřovat sobě, nýbrž celou svou naději skládat v Bohu. „Čím více jsem cítila, že jsem ubohost sama,“ zapsala v Deníčku, „tím více zesílila má důvěra v něj“ (Dn 1817). Zkušenost lidské ubohosti dávala apoštolce milosrdenství hlubší poznání nekonečného Božího milosrdenství, proto přijala pro svůj vnitřní život tuto zásadu: jedním okem hledět na propast své bídy, druhým na propast Božího milosrdenství (srv. Dn 56).

Je nutné zdůraznit, že takto chápaná pokora nijak nesnižuje lidskou důstojnost. Ačkoliv se sestra Faustyna často vyjadřovala o své ubohosti, nikdy se před nikým nehrbila, neusilovala získat něčí sympatie, nesnášela pochlebování, ale tvrdila: „Pokora je jen pravda, opravdová pokora není sebeponižování, i když se považuji za nejmenší z celého kláštera, tak z druhé strany mám důstojnost Ježíšovy nevěsty“ (Dn 1502).

Základem pro růst důvěryplného vztahu je vědomí věrné lásky Boha Otce, který nemůže nenávidět nic z toho, co stvořil (srv. Mdr 11, 24; Ž 145; Gn 1, 31), ale touží zachránit, co zahynulo (srv. Lk 15, 24.32); daroval lidem svého jednorozeného Syna (srv. Ř 8, 26-39), který milosrdnou láskou naplnil Otcovu vůli. Veškeré Boží působení v čase je dílem jeho nekonečného milosrdenství. Bůh, který je láskou, se nemůže nedarovat druhým a toto sebedarování, které vyplývá z jeho přirozenosti

se nazývá milosrdenstvím.⁴⁵ „Povolávám-li k bytí tvory, je to propast mého milosrdenství,“ poučuje Ježíš sestru Faustynu (Dn 85, srv. Dn 1841).

3.3.2 Trojiční rozměr

Bůh zve člověka k synovské spolupráci ve svém úmyslu předávat milosrdnou lásku lidem. Darem Božího Ducha je člověk uschopněn nést spásu druhým (DM 15). Teprve důvěryplná modlitba sjednocená s Ježíšovou modlitbou, jež směřuje k Otci, přináší velký užitek druhé osobě i tomu, kdo se modlí. Sjednocení s Kristem v modlitbě k Bohu je podmínkou plnosti modlitby za milosrdenství. S velkou subjektivní jistotou autorka Deničku píše: „Bůh mi nic neodmítne, když ho prosím slovy jeho Syna. Sama o sobě je má oběť ničím, ale když ji spojuji s obětí Ježíše Krista, tak se stává všemohoucí a má moc usmířit Boží hněv. Bůh nás miluje ve svém Synu“ (Dn 482).

Analýza života modlitby svaté Faustyny podává výčet modlitební praxe, k níž ji zavazovaly stanovy⁴⁶: každodenní účast na mši svaté (srv. Dn 547), ranní rozjímání (srv. Dn 331), zpytování svědomí podle ignaciánské metody (srv. Dn 547), adorace Nejsvětější svátosti a večerní společná „benedikce“ (srv. Dn 262.626.801), růženec, křížová cesta (srv. Dn 1309), pobožnost hodinek k Neposkvrněnému početí Panny Marie (srv. Dn 26), noční adorace Nejsvětější svátosti oltářní před prvním pátkem v měsíci (srv. Dn 86). K těmto modlitbám připojila další, které konala navíc s dovolením svých představených: novény (srv. Dn 32), celonoční adorace (srv. Dn 28), modlitby za duše trpící v očistci (srv. Dn 1227). Většinu času věnovaného modlitbě naplňovala rozjímáním Kristova vykupitelského díla a ve spojení s ním se obracela k Otci v prosbě o milosrdenství. Tento charakter má také modlitba, které naučil svou apoštolku sám Ježíš. V korunce k Božímu milosrdenství se dovolávala u Otce milosrdenství pro zásluhy Kristovy oběti: „Věčný Otče, obětují Ti tělo a krev, duši i božství tvého nejmilejšího Syna a našeho Pána Ježíše Krista za hříchy naše i celého světa; pro jeho bolestné utrpení buď k nám milosrdný“ (Dn 475).

Účast na modlitebním dialogu Ježíše a Otce v Duchu svatém zprostředkovalo sestře Faustyně především každodenní slavení mše. Podstatou mešní oběti je bezvýhradné darování se Otci na usmíření světa. Kristus přijal lidské tělo, aby ho

⁴⁵ Srv. WEJMAN, Henryk, *Zbawcza wartość duchowości miłosierdzia*, Poznań 1999, s. 31.

⁴⁶ Srv. *Konstytucje Siostr N.M.P. Miłosierdzia*, Warszawa 1930.

v oběti daroval. Přijetím lidského těla se stal plně člověkem, aniž by přišel o něco z božské přirozenosti (srv. Flp 2, 6-9). Jestliže je pozemský Ježíšův život postupným „návratem“ k Otci, pak kalvarská oběť představuje jeho vrchol a zároveň je potvrzením úplného sebedarování Otci na smír s celým lidstvem. Tato oběť byla vykonána jednou provždy, avšak při každé mši svaté je zpřítomňována.⁴⁷ Proto se každý může stát současníkem, ale i účastníkem oběti, kterou přináší Kristus jako hlava tajemného těla a spolu s ním i údy. „Život věřících, jejich chvála, jejich utrpení, jejich modlitba je spojena s Kristovou chválou a modlitbou, s jeho utrpením a s jeho bezvýhradnou obětí a tím získávají novou hodnotu. Kristova oběť přítomná na oltáři poskytuje všem generacím křesťanů možnost být spojeni s jeho obětí,“ uvádí katechismus (KKC 1996. 1368). Ačkoli sestra Faustyna postrádala teologické vzdělání, prožívala eucharistickou oběť v hlubokém sjednocení s Kristem, jediným pravým obětníkem i obětí.⁴⁸ V Deníčku pak mohla zapsat: „Při mši svaté jsem se bezvýhradně obětovala nebeskému Otci skrze Nejsladší Srdce Ježíše“ (Dn 668). Nadpřirozený dar historického vidění umožnil světici prožít událost ustanovení eucharistie, proniknout do Ježíšova rozhovoru s Otcem (srv. Dn 684). V poezii umístěné na začátku třetího sešitu Deníčku autorka scénu večeřadla popisuje. Její pozornost je zaměřena na lásku Krista pramenící z božské Trojice (srv. Dn 1002).

2.3.3 *Podmíněnost láskou*

Milosrdnou modlitbu lze uskutečnit pouze v atmosféře lásky. Tak jako milosrdenství nemůže existovat bez lásky, ani modlitba není bez lásky plně uskutečnitelná. Modlitba musí vyrůstat z lásky Boží a formou milosrdného úkonu se projevovat ve vztahu k druhému. Cílem a předmětem každého milosrdného úkonu, tedy i modlitby, je dobro milované osoby. Mezi bliženskou láskou a modlitbou vzniká hluboká závislost. Láska tvoří základ modlitby a modlitba zdokonaluje lásku k bližnímu. Milosrdná modlitba zůstává vždy nástrojem v prokazování bliženské lásky. Nejdokonalejším příkladem je přímluva Panny Marie v Galilejské Káně. Její slova

⁴⁷ Srv. DENZINGER, Heinrich, a SCH